

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Δεύτερος

Συνδρομή ἑτησίαν: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 ἰαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶναι ἑτήσιαι — Τυχὴ προηγ. φύλλον λ. 30 — Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6. 19 Σεπτεμβρίου 1876

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΑΥΡΙΚΙΟΝ ΒΛΩΚ

Συνέχεια· ἰδί σελ. 577.

Χαρτονόμισμα.

Μίαν ἐσπέραν, ὁ διδάσκαλος εἰσέρχεται εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γέρω-Πέτρου, καθ' ἣν στιγμὴν οὗτος ἐδείκνυνεν εἰς τὰ τέκνα του καὶ εἰς τινὰς φίλους του ἐν τραπεζικὸν γραμματίον τῶν 40 δραχμῶν τὸ ὁποῖον μόλις εἶχε λάβει. Ἦτον τὸ πρῶτον τὸ ὁποῖον εἶδον εἰς τὸ χωρίον.

— Ὑπάρχουσι λοιπὸν καὶ χάρτινα νομίσματα; ἠρώτησεν ὁ Φίλιππος.

— Ὑπάρχουσιν εἰς πολλὰ μέρη, ἀπήντησεν ὁ διδάσκαλος.

— Ὅλος ὁ κόσμος δύναται νὰ κατασκευάσῃ; ἠρώτησεν ὁ Ἰωάννης.

— Δὲν ἀρκεῖ, ἀπήντησεν ὁ γέρω-Πέτρος, νὰ τυπώσῃ τις ἐπὶ ἐνὸς τεμαχίου χάρτου τὴν λέξιν νόμισμα καὶ νὰ προσθήσῃ ἕνα ἀριθμὸν, διὰ νὰ κάμῃ χαρτονόμισμα· χρειάζεται ἀκόμη νὰ τὰ δέχεται ἕκαστος εἰς πληρωμὴν χρέους ἢ ἐμπορεύματος.

— Ἡ κυβέρνησις, προσέθηκεν ὁ διδάσκαλος, εἶναι ἡ μόνη δυναμένη νὰ κόπῃ νόμισμα. Ὅταν δὲν δύναται νὰ κόψῃ χρυσᾶ, ἀργυρᾶ, ἢ χάλκινα νομίσματα, κόπτει, εἰς τινὰς τόπους, χάρτινα· ἀλλὰ τοῦτο εἶναι δάνειον τὸ ὁποῖον συνάπτει μὲ τὸ κοινόν. Εἶναι ὡς νὰ ἔλεγε· λάβετε πρὸς τὸ παρὸν τὸ χαρτονόμισμα τοῦτο, καὶ ἅμα δυνηθῶ, θὰ τὸ λάβω ὅπως καὶ θὰ σᾶς δώσω νομίσματα ἐκ πολυτίμων μετάλλων.

Φίλιππος.— Εἰς ποῖον ἡ κυβέρνησις λέγει νὰ λάβῃ τὸ χαρτονόμισμα;

Διδάσκαλος.— Εἰς τοὺς πιστωτάς της. Ὅταν ἡ κυβέρνησις ἔχει νὰ κάμῃ ἔξοδα καὶ δὲν ἔχει χρήματα, πληρώνει εἰς χαρτονόμισμα, εἰς γραμμάτια, ὁμόλογα, ὀνομάσαστά τε ὅπως θέλετε. Λέγουσιν δὲ ἐπίσης· ἡ κυβέρνησις ἐκδίδει χαρτονόμισμα.

Λεωνίδας.— Καὶ πῶς πληρώνει τὸ χαρτονόμισμα τὸ ὁποῖον ἐξέδωκεν;

Διδάσκαλος.— Κατὰ διαφόρους τρόπους. Π.χ. δέχεται ἡ ἰδίᾳ, ὅταν ἔχῃ νὰ λάβῃ, τὸ χαρτονόμισμα ὅπερ ἐξέδωκε· δηλ. λαμβάνει τοὺς φόρους της εἰς χαρτονόμισμα καὶ ὄχι εἰς χρήματα·

ἐὰν ἡ κυβέρνησις καταστρέψῃ μέρος τοῦ πληρωθέντος καὶ ὑπάρχοντος χάρτου ἐν τῷ ταμείῳ τοῦ Κράτους, εἶναι ὡς νὰ ἐπλήρωσε, διότι δὲν κυκλοφορεῖ πλέον.

Ἡ κυβέρνησις δύναται ἐπίσης νὰ προσκαλέσῃ τὸ κοινὸν νὰ τῇ ἐπιστρέψῃ τὸν χάρτην, μὲ τὴν ὑπόσχεσιν νὰ τὸν πληρώσῃ εἰς μεταλλικόν. Ὑπάρχουσι προσέτι καὶ ἄλλοι τρόποι διὰ νὰ ἀποσύρῃ τῆς κυκλοφορίας τὸν χάρτην.

Γέρω-Πέτρος.— Δὲν ἀγαπῶ τὸ χαρτονόμισμα, φοβοῦμαι πάντοτε μὴν ἐκπέσῃ.

Διδάσκαλος.— Ἡ ἀξία τοῦ χαρτονομίσματος ἐκπίπτει ὅταν ὑπάρχῃ πολὺ μεγάλη ποσότης. Ὅσον τὸ κράτος ἐκδίδει χαρτονόμισμα τόσον χρεώνεται· καὶ μετ' οὗ πολὺ τὸ κοινὸν χάνει τὴν ἐμπιστοσύνην του, προτιμᾷ τὰ μεταλλικὰ νομίσματα, καὶ ἐὰν δὲν ἠναγκάζεται ὑπὸ τοῦ νόμου δὲν θὰ ἐδέχετο τὸ χαρτονόμισμα· ἐκδιδόμενον δὲ ὑπὸ τοῦ Κράτους ἔχει πάντοτε ἀναγκαστικὴν κυκλοφορίαν, ὅπερ σημαίνει ὅτι ὅλος ὁ κόσμος ὑποχρεοῦται νὰ τὸ δέχεται· τότε ὅμως ἐκπίπτει τῆς ἀξίας του. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ λέγουσιν τὸ χαρτὶ ἐξέπεσεν ἢ ὑποτιμᾶται. Ἐν χαρτονόμισμα τῶν 40 δρ. δίδεται διὰ δρ. 9,50, δι' 9 ἢ καὶ ὀλιγώτερον, εἰς μεταλλικὰ νομίσματα.

Γεῖτων.— Ἐπειτα τὰ ξένα κράτη λαμβάνουν εὐχαρίστως εἰς πληρωμὴν τὸν χρυσόν, ὄχι ὅμως καὶ τὸ χαρτονόμισμα, ἢ δυσκόλως, ὅπερ εἶναι λίαν δυσχερὲς διὰ τὸ ἐμπόριον.

Διδάσκαλος.— Ἡ μεγαλητέρα δὲ δυσχέρεια ἐκ τοῦ χάρτου εἶναι ὅτι ἀναβιβάζει τὰς τιμὰς.

Παῦλος.— Καὶ πῶς τοῦτο;

Διδάσκαλος.— Ὅταν ἐν γραμματίον τῶν 20 δρ. ὑποτιμηθῇ κατὰ 5 δρ. τότε ζητοῦν 25 δρ. εἰς χάρτην διὰ νὰ δώσουν 20 δρ. εἰς χρυσόν. Οὕτω καὶ ἔμπορος θὰ ζητήσῃ 25 δρ. π. χ. διὰ λύχρον τὸν ὁποῖον εἰς ἄλλην ἐποχὴν θὰ ἐπώλῃ 20 δρ.

Γεῖτων.— Καὶ εἶναι ἀναγκασμένος νὰ τὸ πρᾶξῃ ἐὰν ἔφερε τὸν λύχρον τοῦτον ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, διότι διὰ νὰ τὸν πληρώσῃ ἠναγκάσθῃ νὰ ἀγοράσῃ τὸ 20 φραγκὸν 25 δραχμάς.

Α. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ.

Ἔπεται συνέχεια.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΚΗΡΙΟΥ

Συνέχεια· ἰδίε σελ. 577.

ΣΥΝΔΙΑΛΕΞΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗ

Ἵδρογόνον τοῦ κηρίου.—Καίόμενον γίνεται ὕδωρ.—
Τὰ ἄλλα μέρη τοῦ ὕδατος.— Ὁξύγονον.

Βλέπω ὅτι ἀκόμη δὲν ἐβαρύνθητε σπουδάζοντες τὸ κηρίον μας, διότι ἄλλως δὲν θὰ ἤρξεσθε μετὰ προθυμίας νὰ μὲ ἀκούσετε.

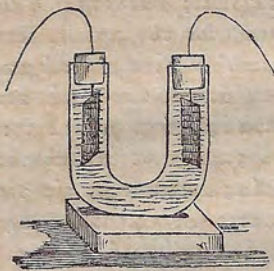
Ἀνεκαλύψαμεν ὅτι ὅταν τὸ κηρίον καίη, παράγει νερὸν, ἐντελῶς ὅμοιον πρὸς τὸ σύνηδες νερὸν. Ἐπειτα δὲ, ἐξετάσαντες εὗρομεν ὅτι τὸ νερὸν περιέχει τὸ περίεργον ἐκείνο ἀέριον τὸ ὀνομαζόμενον ὕδρογόνον. Δείγμα αὐτοῦ ἔχω ἀκόμη εἰς τὸ ἀγγεῖον τοῦτο. Ἐπειτα ἐγνωρίσαμεν ὅτι τὸ ὕδρογόνον φλογίζεται εὐκόλως, καὶ ὅτι τότε παράγει πάλιν νερόν. Σὰς ἐδειξα, νομίζω, καὶ τὴν χρῆσιν τῶν βολταικῶν τούτων στηλῶν, δι' ὧν κατορθοῦται νὰ φθάνη εἰς τὰ ἄκρα τῶν συρμάτων τούτων χημικῆς δυνάμεις δραστηριοτάτη, καὶ σὰς εἶπα ὅτι διὰ τῆς δυνάμεως ταύτης θ' ἀποσυνθέσω τὸ νερὸν, διὰ νὰ ἰδῶμεν τι ἄλλο περιέχει αὐτὸ ἐκτὸς τοῦ ὕδρογόνου· διότι ἐνθυμείσθε ὅτι ὅτε ἐπεράσαμεν τὸ νερὸν, ὑπὸ σχῆμα ἀτμοῦ, διὰ τοῦ σωλῆνος τοῦ περιέχοντος τὸ σίδηρον, ἀνεπύχθη ἐξ αὐτοῦ μεγάλη ποσότης ἀερίου, ἀλλὰ τὸ νερὸν τὸ παραχθέν ἐξ αὐτοῦ δὲν εἶχε πλέον τὸ αὐτὸ βάρος μετὰ τοῦ ἀτμοῦ, ὥστε μᾶς διέφυγε βεβαίως ἄλλη τις οὐσία ἐκ τῶν συστατικῶν τοῦ νεροῦ. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐξετάσωμεν τίς εἶναι ἡ οὐσία αὕτη. Διὰ νὰ ἐννοήσητε ὅμως καλῖτερον τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ παρασκευάσματος ἢ ἐργαλείου τούτου, τῆς βολταικῆς στήλης, θὰ σὰς δείξω ἐν ἡ δύο πειράματα. Ἄς λάβωμεν πρῶτον οὐσίας τινὰς γνωστάς, καὶ ἅς ἰδῶμεν τίς θὰ εἶναι ἐπ' αὐτῶν ἡ ἐνέργεια τοῦ ἐργαλείου τούτου. Ἰδοὺ χαλκὸν, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ λεγόμενον νιτρικὸν ὀξύ, ἔχον τόσην χημικὴν δύναμιν, ὥστε ὅταν ἐνώνηται μετὰ τοῦ χαλκοῦ, ἀναπέμπεται ἀτμὸς ὀραίου ῥοδίνου χρώματος. Ὁ ἀτμὸς ὅμως εἶναι πολὺ δυσάρεστος, καὶ δὲν μᾶς χρειάζεται εἰς τὸ πείραμα ἡμῶν· διὰ τοῦτο ὁ προπαρασκευαστὴς μου θὰ φυλάξῃ ὀλίγον καιρὸν τὸ δείγμα πλησίον τῆς ἐστίας, διὰ νὰ φύγῃ αὐτὸς, καὶ οὕτω νὰ ἡμπορέσωμεν ἀνενόηλητοι νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὸ καλὸν καὶ ὠφέλιμον πείραμα. Ὁ χαλκὸς ἐντὸς τῆς φιάλης θὰ διαλυθῇ, καὶ θὰ μεταβάλλῃ τὸ ὄξύ, καὶ τὸ νερὸν μεθ' οὗ τὸ ἔχω ἡνωμένον εἰς ῥευστὸν κυανοῦν, περιέχον χαλκὸν καὶ ἄλλας οὐσίας· καὶ τότε θὰ σὰς δείξω πῶς θὰ ἐνεργήσῃ ἐπ' αὐτοῦ ἡ βολταικὴ στήλη. Ἐν ὅσῳ ὅμως περιμένομεν νὰ ἐξατμισθῇ ὁ ῥοδίνος ἀτμὸς, θὰ ἐτοιμάσωμεν ἄλλο πείραμα, ἐξ οὗ νὰ ἐννοήσητε τὴν δύναμιν τοῦ ἐργαλείου. Βλέπετε τὸ ῥευστὸν τοῦτο; Νομίζετε ὅτι εἶναι νερὸν καθαρόν. Ἀλλὰ δὲν εἶ-

ναι ἀληθές. Περιέχει καὶ ἄλλην τινὰ οὐσίαν, τὴν ὁποίαν δὲν γνωρίζομεν ἀκόμη. Εἶναι ἐν εἶδος ἄλατος. Χύνω τὴν διάλυσιν αὐτοῦ εἰς φύλλον χαρτίου, καὶ τὴν ἐξαπλῶ εἰς αὐτό. Τώρα θὰ δοκιμάσωμεν ἐπ' αὐτῆς τῆς βολταικῆς στήλης τὴν ἐνέργειαν, καὶ θὰ ἰδῆτε τι θὰ γίνῃ. Θὰ ἰδῆτε δύο τρία ἀποτελέσματα, διδακτικὰ δι' ἡμᾶς. Τὸ χαρτίον λοιπὸν, ἀφ' οὗ τὸ ἐβρεξα, ὡς εἶδετε, εἰς τὴν διάλυσιν, τὸ ἐξαπλῶ εἰς μεταλλικὸν φύλλον. Εἶναι ἐκ τῶν λεπτῶν τούτων τὰ ὁποῖα θέτομεν ὀπίσω τοῦ υαλίου τοῦ καθρέπτου, κατασκευασμένον ἐξ ὑδραργύρου καὶ κασσιτέρου. Ἐδὼ χρησιμεύει εἰς τὸ νὰ ἐμποδίσῃ τὸ χαρτίον νὰ λερωθῇ, καὶ νὰ εὐκολύνῃ ἐπομένως τὴν ἐνέργειαν τῆς χημικῆς δυνάμεως τὴν ὁποίαν θὰ μεταχειρισθῶ. Ἡ ἀνάλυσις τοῦ ἁλατος ἐκείνου, διότι ἐχύθη εἰς τὸ χαρτίον καὶ εἰς τὸ μεταλλόφυλλον, βλέπετε ὅτι διόλου δὲν ἠλλοιώθη. Δὲν ἤγγισε κανὲν ἀντικείμενον δυνάμενον νὰ τὴν μεταβάλλῃ, καὶ ἐπομένως τῆς στήλης ἡ ἐνέργεια εἰς αὐτὴν μόνην τὴν ἀνάλυσιν θὰ δοκιμασθῇ. Πρῶτον ὅμως ἅς ἰδῶμεν ἂν ἡ στήλη εἶναι εἰς καλὴν κατάστασιν, καθὼς ὅταν τὴν ἐσχάτην φορὰν, ὅταν σὰς τὴν ἐδειξα. Ἰδοὺ τὰ δύο σύρματα, τὰ ὀδηγοῦντα τὴν δύναμιν. Ἀλλὰ μάλιστα τὰ προσεγγίζω τὸ ἐν εἰς τὸ ἄλλο· κανὲν δὲν ἐπιφέρουσιν ἀποτελέσματα. Ἡ δίοδος τῆς δυνάμεως ἥτις μᾶς χρειάζεται, καὶ ἥτις εἶναι ὁ ἠλεκτρισμὸς, εἶναι κλειστή· ἰδοὺ πόθεν ἡ ἀποτυχία. Ἀ! Ἰδοὺ, ὁ προπαρασκευαστὴς μου μοὶ στέλλει φωτεινὸν τηλεγράφημα, καὶ μοὶ ἀναγγέλλει ὅτι τὰ πάντα εἰσὶ τώρα ἐν τάξει. Ἀλλὰ πρὶν ἀρχίσω τὸ πείραμα, θὰ τὸν παρακαλέσω νὰ διακόψῃ καὶ πάλιν ἐπὶ στιγμὴν τὴν συσκευονίαν, διὰ νὰ θέσω ἐν σύρμα πλατίνης, καὶ συνδέσω δι' αὐτοῦ τοὺς δύο πόλους, δηλαδὴ τὰ ἄκρα τῶν δύο ὀδηγῶν συρμάτων. Ἄν ἰδῶ ὅτι φλογίζεται μέρος τῆς πλατίνης ταύτης, δὲν φοβόμαι ἀποτυχίαν τοῦ πειράματος. Εὐθὺς θὰ ἰδῆτε τὴν δύναμιν τοῦ ἐργαλείου. (Τὸ σύρμα τῆς πλατίνης τίθεται μετὰ τῶν δύο πόλων, καὶ πυροῦται.) Αὐτὸ τὸ διαβαίνειν διὰ τῆς πλατίνης καὶ ἀνάπτον αὐτὴν εἶναι ἡ ἠλεκτρικὴ δύναμις. Μετεχειρίσθη δὲ λεπτὸν σύρμα διὰ νὰ σὰς δείξω εὐκολωτέρως τὴν ἰσχυρὰν ἐνέργειαν τῆς δυνάμεως ταύτης, διὰ τῆς ὁποίας θὰ ἡμπορέσωμεν ν' ἀναλύσωμεν τὸ ὕδωρ.

Ἐδὼ ἔχω δύο τεμάχια πλατίνης. Τὰ θέτω εἰς τὸ φύλλον τοῦτο τοῦ χαρτίου, τὸ ὁποῖον ἔβρεξα διὰ τῆς ἀναλύσεως, καὶ ἔθεσα ἐπάνω εἰς μεταλλόφυλλον, διὰ νὰ τὸ προφυλάξω καθαρόν. Ὡς τώρα, βλέπετε, καμμία ἐνέργεια, καμμία μεταβολὴ δὲν ἔγινε. Παρατηρήσατε ὅμως τώρα τι θὰ συμβῇ. Ἄν λάβω χωριστὰ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλον ἐκ τῶν πόλων, ἐννοῶ ἐκ τῶν συρμάτων τούτων, καὶ τὸν ἐγγίσω εἰς τεμάχια πλατίνης, οὐδὲν εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα. Ἀλλως ὅμως ἔχει

τὸ πρᾶγμα ὅταν ἐνώσω τοὺς δύο πόλους. Ἰδέτε (σημεῖον μελανὸν φαίνεται ὑπὸ τὸ πέρας ἐκάστου τῶν συρμάτων τῆς μηχανῆς). Βλέπετε τὸ θαῦμα τοῦτο, ὅτι ἐκ τῆς διαλύσεώς μου προήλθε καὶ τὶ μελανόν, καὶ ἀφῆκε τὸ ἔγνος του εἰς τὸν λευκὸν χαρτίν; Ἐλπίζω μάλιστα ὅτι ἂν θέσω τὸ χαρτίν καταλλήλως, καὶ ἂν τὸν ἓνα πόλον θέσω ὀπίσω τοῦ μεταλλοφύλλου, θὰ κατορθώσω καὶ νὰ γράψω εἰς τὸ χαρτίν. Ἄς ἰδῶμεν ἂν χωρὶς μελάνης καὶ χωρὶς κονδυλίου θὰ δυνηθῶμεν νὰ γράψωμεν—ἂν τηλεγράφημα, κύριοι! (Ὁ καθηγητὴς θέσας τὴν ἄκραν τοῦ ἐνὸς σύρματος ὑπὸ τὸ χαρτίν, γράφει διὰ τοῦ ἄκρου τοῦ ἄλλου σύρματος εἰς τὴν λευκὴν ἐπιφάνειαν τὴν λέξιν «Νεότης».) Ἰδοὺ λαμπρὸν ἀποτέλεσμα.

Ἐννοεῖτε λοιπὸν ὅτι ἐκ τῆς ἀναλύσεως ἐκείνης τοῦ ἁλτος ἐλάβομεν μίαν ὕλην ἥτις μᾶς ἦτον ἄγνωστος, αὐτὴν ἥτις κηλιδώνει τὸ χαρτίν καὶ γράφει. Τώρα, ἂς ἀφήσωμεν τοῦτο, καὶ ἂς λάβωμεν τὴν φιάλην αὐτὴν ἀπὸ τῆς χειρὸς τοῦ προπαρασκευαστοῦ μου, νὰ ἰδῶμεν τί μᾶς λέγει καὶ αὕτη. Ἐνθυμεῖσθε ὅτι πρὸ ὀλίγου ἀφήσαμεν νὰ παραχθῇ τὸ ἐν αὐτῇ περιεχόμενον ῥευστὸν ἐκ χαλκοῦ καὶ νιτρικοῦ ὀξέος, ἐν ᾧ κατεγινόμεθα εἰς ἄλλα πειράματα. Βιάζομαι εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν πειραμάτων τούτων, καὶ φοβοῦμαι μήπως δὲν ἐνεργῶ πάντοτε ὅπως πρέπει. Καὶ ὅμως προτιμῶ νὰ κάμνω ὅλας τὰς ἐργασίας ἐμπρός σας, παρὰ νὰ τὰς προπαρασκευάζω πρότερον, χωρὶς νὰ ἡςεύρητε πῶς.

Σχ. 31.

Ἰδέτε τώρα τὰς συνεπείας. Αἱ δύο αὗται πλάκες τῆς πλατίνης ἀποτελοῦσιν, ἡ θ' ἀποτελέσῃ τὰ ἄκρα τῆς ἡλεκτρικῆς μηχανῆς μου. Ἄς ἐγγίσωσι τώρα τὸ ῥευστὸν τοῦτο, τὸ περιέχον τὸν χαλκὸν καὶ τὸ νιτρικὸν ὀξύ, ὡς πρὸ ὀλίγου εἶχον ἐγγίσει τὴν ἄλλην ἀνάλυσιν, ἐκείνην τοῦ ἁλτος. Ἀδιάφορον ἂν τότε τὴν ἤγγισαν ἀλειμμένην εἰς τὸ χαρτίν, καὶ ἂν τώρα τὴν βυθίσω εἰς τὸ ῥευστὸν ἐντὸς τῆς φιάλης. Ὅ,τι ἀπαιτεῖται εἶναι, αἱ ἀγωγαὶ τῆς μηχανῆς, δηλαδή τὰ ἄκρα τῶν συρμάτων νὰ ἐγγίξωσι τὸ ῥευστὸν. Ἄν βυθίσω τὰς δύο πλάκας χωριστά, θὰ μείνουν εἰς τὸ ῥευστὸν καὶ θὰ ἐξέλθουν αὐτοῦ λευκότητα καὶ καθαρότητα καθὼς ἦσαν πρίν. Ἀλλ' ἰδέτε! ἂν φέρω εἰς συνάφειαν ἢ συνθέσω τὰ δύο ἄκρα τῶν συρμάτων τὰ φέροντα τὰς πλάκας, καὶ τὰ βυθίσω οὕτω συνδεδεμένα, ἡ μία ἐκ τῶν δύο πλάκων φαίνεται ὡς μεταβαλλομένη ταχύτατα εἰς ἄλλο μέταλλον. Δὲν ὁμοιάζει τώρα ἀπαρράλλκτως χαλκός; Ἡ ἄλλη πλάξ ἔμεινε καθαρὰ ὡς ἦτον. Ἄν

ταῖς ἀλλάξω θέσιν, ὁ χαλκὸς θὰ μεταβῇ ἐκ τῶν δεξιῶν εἰς τ' ἀριστερά. Ἡ χαλκόχρους πλάξ ἐξέρχεται τώρα κατάλευκος ἐκ τῆς φιάλης, ἡ δὲ λευκὴ ἐκαλύφθη ὑπὸ στρώματος χαλκοῦ. Τὸ πείραμα τοῦτο σὰς δεικνύει ὅτι διὰ τοῦ ἐργαλείου τούτου ἡμποροῦμεν ν' ἀφαιρέσωμεν τὸν χαλκὸν ὅστις περιείχετο εἰς τὸ ῥευστὸν ἡμῶν ἀναλελυμένος.

Α. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗΣ.

Ἔπεται συνέχεια.

ΟΙ ΜΕΛΛΟΝΥΜΦΟΙ ΤΗΣ ΣΠΙΤΖΕΒΕΡΓΗΣ

Συνέχεια· ἰδί σελ. 580.

ΣΤ'

— Ἐχετε λοιπὸν πελατεῖαν μεταξὺ τῶν Λαπώνων; εἶπεν ὁ Μαρσέλ πρὸς τὸν ἱατρόν.

— Ναι, ἀπήντησεν ὁ Κ. Βάλτερ, ὅστις εὐχαρίστως ἀπήντα εἰς ὅλας τὰς ἐρωτήσεις τοῦ ὑποπλοιάρχου, διότι σπανίως ἐτύγχανεν εἰς αὐτὸν λόγιον ὄντα καὶ ὁμιλητικὸν περιστάσις εἰς τὴν μικρὰν πόλιν Χάμμερφες ν' ἀναπτύσῃ τὰς γνώσεις του. Ἄλλοτε, προσέθηκε, οἱ ἀθῶοι Λάπωνες ὀλίγον ἐφρόντιζον περὶ τῆς ἐπιστήμης μας. Ὅσakis εἶχον ἀνάγκην συνεδουλεύοντο τοὺς μάγους των. Εἴτε ταξίδιον ἤθελον νὰ κάμωσιν, εἴτε ἄλλην ὑπόθεσιν νὰ ἐπιχειρήσωσιν ἡρώτων τὸν μάγον, ὅπως οἱ ἀρχαῖοι τὰ μαντεῖα, οἱ Γαλάται τὴν Βελλέδαν καὶ τὸν Σχαμαννὸν οἱ Τσερεμέσσαι. Ἄν τις ἐξ αὐτῶν ἡσθάνει ἐνόμιζον ὅτι ἡ ἀσθενεία προέρχεται διότι ἐφρυσεν ἡ ψυχὴ τοῦ πορευομένη ὑπὸ τὴν γῆν πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν προσφιλῶν του νεκρῶν. Τότε δὲ ἀνεκάλει τὴν ἀποχωρήσασαν ψυχὴν ὁ μάγος μὲ τὸ μαγικὸν του τύμπανον καὶ ἐξώρριζεν αὐτὴν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ νοσοῦν σῶμα, ὅπερ εἶχεν ἐγκαταλείψει.

— Ἀλήθεια; ἀνέκραξεν ἡ Καρίνα· εἶνε ποιητικωτάτη ἡ δοξασία αὕτη!

— Μάλιστα, ἐξηκολούθησεν ὁ Κ. Βάλτερ, καὶ ὅλως πνευματικῇ. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἀνεγνώρισαν ὅτι ὁ μάγος διὰ νὰ κάμῃ τοὺς ἐξορκισμούς του ἔπινε πολὺ οἶνόπνευμα, ἐζήτει ἀμοιβὰς καὶ δὲν κατάρθωνε πάντοτε νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν φυγὰδα. Τώρα λοιπὸν εὐχαρίστως συμβουλευόνται τὸν ἱατρόν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ζῶσι πλάνητες καὶ μεμονωμένοι εὐρίσκονται εἰς τὴν ἀνάγκην ἐνίοτε νὰ εὐρίσκωσι μόνοι των θεραπείαν διὰ τὰ δεινὰ των καὶ διὰ τοῦτο διατηροῦσιν ἐκ παραδόσεως φάρμακά των, ἀφ' ὧν εἶνε ἀδύνατον νὰ τοὺς ἀποτρέψῃ τις. Οὕτω λ.χ. διὰ νὰ θεραπεύσωσι τὴν αἰμορραγίαν τῆς ρινὸς μεταχειρίζονται σίδηρον τεθερμασμένον εἰς τὴν στάκτην, ὅταν πάσχωσιν ἐκ κεφαλαλγίας ἐπιθέτουσιν ἐπὶ τοῦ μετώπου ἀνημμένην ἴσκαν. Ἄν θλασθῇ μέλος τι τοῦ σώματός των φονεύουσι κύνα, καὶ ἐπιθέτουσι τὸ αἷμωσταγὲς δέρμα του ἐπὶ τοῦ κατάρματος. Ὁ πυκνὸς καπνὸς τῶν σκηνῶν των καὶ ἡ ἀντανάκλασις τοῦ ἡλίου ἐπὶ

τῆς περιστοιχιζούσης αὐτοὺς χιόνας τοῖς ἐπιφέρουσι συχνὰ ὀφθαλμίαν, τὴν ὁποίαν θεραπεύουσι καθαρίζοντας τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ βλεφάρου δι' αἰχμῆς μαχαιρίου. Ἡ ἐγγχείρισις αὕτη ἐπιφέρει μὲν ἐνίοτε παντελὴ ἀπώλειαν τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ ἐπιτυγχάνει.

— Ἀλλὰ τίς εἶνε ἡ φυσικὴ αὐτῶν κατάστασις; ἠρώτησεν ὁ Μαρσέλ. Ἀνέγνωσα πολλὰ περὶ Λαπώνων καὶ ἄγγλους καὶ γάλλους περιηγητὰς καὶ μάλιστα τὸν διάσημόν μας Ῥενιάρδ, δὲν ἠξέβρω ὅμως ἂν πρέπη εἰς ὅλα νὰ δίδω πίστιν.

— Πραγματικῶς, ἀπήντησεν ὁ δόκτωρ, πολλὰ ἐγράφησαν περὶ Λαπώνων ὅχι μόνον εἰς τὴν πατρίδα σας ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Νορβηγίαν καὶ εἰς τὴν Δανιμαρκίαν καὶ εἰς τὴν Σουηδίαν, εἰς χώρας, ὡς βλέπετε, πλησιεστάτας πρὸς τὴν ἀλλόκοτον ταύτην φυλὴν. Οἱ πολιτισμένοι λαοὶ εὐχαριστοῦνται πολὺ ρίπτοντες ἐταστικὸν βλέμμα ἐπὶ ἐκείνους, οἵτινες ἐν τῇ πορείᾳ τῶν ἐθνῶν ἐμεινεν ὀπίσω καὶ οἵτινες, στάσιμοι αὐτοὶ, διετήρησαν τὴν κατάστασιν τὴν ἀρχαϊκὴν. Τοὺς τοιούτους λοιπὸν τοὺς ἐξετάζουσιν οἱ πολιτισμένοι, ἀπαράλλακτα ὅπως ὁ ζωολόγος ἀπολιθωμένον τι ζῶον προϊστορικῆς ἐποχῆς. Παρατηρήσατε μετὰ πόσου διαφέροντος οἱ Ἀγγλοὶ θαλασσοπόροι σπουδάζουσι περὶ τοὺς Ἑσκιμούς, οὓς ἀπαντῶσιν ἐκπλέοντες εἰς Γροενλανδίαν, οἱ Ῥώσοι περὶ τὰ ἄγρια φύλα τὰ διεσπαρμένα πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ἄχανοῦς κράτους τῶν ἐπὶ τῶν συνόρων τῆς Σινικῆς καὶ οἱ Ἀμερικανοὶ περὶ τὰ λείψανα τῶν Ἰνδικῶν ὀρδῶν τῶν ἀπεωσμένων ἔως εἰς τὰ ἔσχατα πέρατα τῆς Δύσεως καὶ τοῦ Βορρᾶ.

Ὅσον ἀποβλέπει εἰς τοὺς Λάπωνας τὰ καλύτερα περὶ αὐτῶν βιβλία εἶνε τὰ τῶν Νορβηγῶν καὶ Σουηδῶν ἱεραποστόλων, οἵτινες ἐπεχειρήσαν νὰ κατηχήσωσι τὴν γηραιὰν ἐκείνην καὶ ἄμαθῃ φυλὴν, οἵτινες παρηκολούθησαν αὐτὴν ἀνὰ τὴν ἀπέραντον χώραν, ἐν ἣ αὕτη ζῇ διεσπαρμένη, βραδύτερον δὲ καὶ ἀποκατεστάθησαν εἰς διάφορα μέρη συμπιέζαντες χριστιανικὰς κοινότητας. Ἐπειδὴ δὲ οὔτε δύνασθε, διὰ τὴν ἄγνοιαν τῆς γλώσσης, ν' ἀναγνώσῃτε τὰ βιβλία ταῦτα, ἀλλ' οὔτε καὶ σκοπεύετε νὰ ἐμβαθύνητε εἰς τὰς περὶ Λαπώνων μελέτας, θὰ σᾶς ἀφηγηθῶ διὰ βραχυτάτων τὰ κυριώτερα τῶν κατ' αὐτοὺς.

Καὶ πρῶτον μὲν θὰ παρατηρήσῃτε ἅμα τοὺς ἴδῃτε ὅτι δὲν εἶνε τόσο βραχεῖς τὸ σῶμα, ὅπως συνήθως τοὺς εἰκονίζουσι. Οὔτε οἱ Λάπωνες εἶνε νάνοι οὔτε οἱ Παταγῶνες γίγαντες. Λίαν ἐπιπόλαιοι παρατηρήσεις ἢ καὶ ἡ φαντασία μόνον τῶν πρώτων περιηγητῶν παρήγαγον τὰς πλάνας ταύτας. Οἱ Λάπωνες εἶνε ἐν γένει μεσαίου ἀναστήματος, ὑπάρχουσι δὲ μετὰ αὐτῶν καὶ τινες, οἵτινες ἐξαίρετα ἠδύναντο νὰ καταταχθῶσιν εἰς τάγμα καραβινοφόρων ἢ εἰς ἕλιν δραγῶνων.

Θὰ παρατηρήσῃτε πρὸς τοῦτοις ὅτι ἔχουσι μαύρην κόμην καὶ μαύρους ὀφθαλμούς. Ἐντῷ μέσῳ τῆς περικυκλούσης αὐτοὺς ξανθῆς εὐρωπαϊκῆς φυλῆς τὸ χρῶμα τοῦτο τοὺς διακρίνει καὶ εἶνε βέβαια σημεῖον τῆς καταγωγῆς τῶν. Ἀλλὰ τίς νος καταγωγῆς; πόθεν ἤλθον; πότε κατεσκήνωσαν εἰς τὰς βορείους χώρας; Πρὸς τίνα γλῶσσαν συναπτὰ ἢ διάλεκτός των; Οὐδεὶς ἐθνογράφος, οὐδεὶς φιλόλογος ἠδυνήθη μέχρι τοῦδε νὰ λύσῃ τὰ σκοτεινὰ ταῦτα προβλήματα. Σοφοὶ τινες ἐπειράθησαν ν' ἀποδείξωσιν ὅτι ὑπάρχουσι σημαντικαὶ ἀναλογίαι χαρακτῆρος καὶ φυσιογνωμίας μετὰ τῶν Λαπώνων καὶ τῶν Ἑβραίων, εἰς μάλιστα δὲν εἰδίστασε ν' ἀποφανθῇ ὅτι κατάγονται οἱ Λάπωνες ἐκ μιᾶς τῶν φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ, δουλωθεῖσιν καὶ ἀπαχθεισῶν εἰς Ἀσσυρίαν ὑπὸ τοῦ Σαλμανάσαρ. Ἄλλοι ἐκ τῶν Σκυθῶν κατὰ γουσι τοὺς Λάπωνας ἄλλοι εὐρίσκουσιν ὅτι ἔχουσι συγγένειαν πρὸς τοὺς Τούρκους, πρὸς τοὺς Ἀβαρας, πρὸς τοὺς Οὐγγρους. Ἄλλ' οὔτε ἐγγράφα, οὔτε παραδόσεις, οὔτε μνημεῖα ὑπάρχουσιν ἵνα ἐπιχέοντα φῶς διαλευκάνωσι τὸ πρᾶγμα.

Λίαν πιθανὸν ἀποβαίνει κατ' ἀκολουθίαν τῶν τελευταίων ἐρευνῶν φιλοπόνου καὶ εὐφυοῦς παρατηρητοῦ, τοῦ καθηγητοῦ Κ. Νίλσων, ὅτι ἡ φυλὴ αὕτη, ἄλλοτε πολὺ μάλλον πολυάνθρωπος καὶ εὐδαίμων ἢ τὰ νῦν, διεσπάρη πρὸς μεσημβρίαν τῆς Νορβηγίας καὶ μέχρι τῆς Σκανίας καὶ ὅτι ἐκεῖθεν κατ' ἐλίγον ἀπώθησεν αὐτὴν πρὸς βορρᾶν φυλὴ ἄλλη ἰσχυρωτέρα. Φαίνεται δ' ὅτι διετήρησάν πως καὶ οἱ Λάπωνες ἀμυδράν τινα τοῦτου ἀνάμνησιν καὶ συχνάκις μάλιστα μεθ' ὑπερφηανείας ἐθνικῆς ἀναφέρουσι τὸ γεγονός. Ἦτο ποτὲ καιρὸς, λέγουσι, καθ' ὃν οἱ πρόγονοί μας καὶ οἱ τῶν Σουηδῶν δὲν ἀπετέλουν εἰμὴ ἓνα μόνον λαόν. Ἐσπέραν τινα ἐξερράγη φοβερά τρικυμία φοβεῖται ὁ Σουηδὸς καὶ χώνεται ὑπὸ τὰς σανίδας ὁ Λάπων γενναίως ἀνθίσταται εἰς τὴν κακοκαιρίαν. Ἐκτοτε ἔκτισε μὲν οἴκους ὁ Σουηδὸς, ἀνδρειότερος δὲ ζῇ ἐν ὑπαίθρῳ ὁ Λάπων.

— Καὶ οἱ δυστυχεῖς αὐτοὶ, διέκοψεν ἡ Καρίνα, τῶν ὁποίων οἱ πατέρες ἐκαλλιεργουν ἄλλοτε τὰ εὐφορα πεδία τῆς Σκανίας εἶνε τόρα τόσο ἄθλιοι!

— Ὀλιγώτερον ἴσως ἄθλιοι, ὑπέλαβεν ὁ ἱατρὸς, ἢ ὅσον κοινῶς νομίζεται... Ἀλλὰ, προσέθηκε παρατηρήσας παρ' αὐτῷ τὸν Μαρσέλ καὶ τὴν Καρίναν, φοβοῦμαι μήπως σᾶς βαρύνω πλέον διηγούμενος.

— Ὅχι, ὅχι, ἀνέκραξεν ὁ ὑποπλοίαρχος. Μετὰ ζωηρᾶς ἐπιθυμίας σᾶς ἀκούω καὶ θὰ σᾶς εὐγνωμονῶ ἂν ἐξακολουθήσῃτε.

Καὶ ταυτοχρόνως ἡ νέα κόρη ἀτενίσασα τοὺς γλαυκοὺς ὀφθαλμούς της πρὸς τὸν Κ. Βάλτερ ἐξεδήλωσε τὴν αὐτὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὸ αὐτὸ τῆς εὐγνωμοσύνης αἶσθημα.

— «Ἀφ' οὗ λοιπὸν τὸ θέλετε, εἶπεν ὁ ἱατρὸς, ἐξακολουθῶ. Ἡ μεγάλη ἐκείνη ζώνη τῆς Σκαν-

διναυϊκῆς χερσονήσου, ἡ ἐκτεινομένη ἀπὸ τῆς ἐξηκοστῆς πέμπτης ἕως πέραν τῆς ἐβδομηκοστῆς μοίρας πλάτους, εἶνε ἡ πατρὶς τοῦ Λάπωνος. Δὲν εἶνε καθ' ἑλλην τὴν ἔκτασιν τῆς οὔτε τόσον ἄγανος οὔτε τόσον ἐλασινῇ ὅσον κοινῶς νομίζεται. Οἱ ἰδόντες τὰ μεσημβρινὰ αὐτῆς μέρη ὁμολογοῦσιν ὅτι εὖρον ἐκεῖ κατοίκους ἐργατικούς, πεδία καλῶς καλλιεργημένα, ποταμούς πλεομένους ὑπὸ πλοιαρίων καὶ μικρὰς τινὰς πόλεις, εἰς αἷς ἀνέτως δύναται τις νὰ παραμείνῃ. Τὸ κατοικήσιμον μέρος τῆς γῆς ἐκτείνεται, ὡς ἡξέευντε, πολὺ μᾶλλον πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἀρκτικοῦ πόλου ἢ πρὸς τὸ τοῦ ἀνταρκτικοῦ. Εἰς τὸ ἡμέτερον ἡμισφαίριον δυνάμεθα νὰ προχωρήσωμεν μέχρι τῆς ὀγδοηκοστῆς μοίρας πλάτους χωρὶς νὰ μᾶς ἐμποδίσωσιν ἀδιάβατοι πάγοι, εἰς τὸ ἄλλο εὐρίσκει τις τοιούτους ἐνίοτε καὶ εἰς τὴν τεσσαρακοστὴν πέμπτην μοῖραν. Πλὴν δὲ τούτου ἡ Σκανδιναυϊκὴ χώρα, ἣν ὠνόμαζον *vagina gentium* κατὰ τὸν μεσαίωνα, διακρίνεται μεταξὺ ὧν τῶν βορείων χωρῶν, ὡς τυχοῦσα ἐξειδιασμένης τινὸς εὐνοίας τῆς φύσεως. Οὕτω λ. χ. μέχρι τοῦ Ἐνοντέκη, εἰς τὴν ἐξηκοστὴν ὀγδόην μοῖραν, καλλιεργοῦνται δημοτριακοὶ καρποὶ, ἐν ᾧ ἐν Σιβηρίᾳ ἡ καλλιεργεῖα αὕτη παύει εἰς τὴν ἐξηκοστὴν ἔκτην μοῖραν καὶ ἐν Καναδᾷ εἰς τὴν πεντηκοστὴν πρώτην.

Ἀλλὰ τὸ πλεῖστον τῆς σουηδικῆς, τῆς νορβηγικῆς καὶ τῆς ρωσικῆς Λαπωνίας σύγκειται ἐκ γῆς ὑγρᾶς ἀγόνου καὶ καλυπτομένης μόνον ὑπὸ ἐλασινῶν τινων δενδρουλλίων, ὑπὸ ἀγρίων βοτανῶν καὶ ὑπὸ λειχῆνος. Ἐκεῖ σταθμεύει καθ' ὅλον τὸ ἔτος ὁ Λάπων, ἐκεῖ καθ' ἑκάστην τοῦ ἔτους ὥραν μονήρως ἐπιτελεῖ τὴν βραδείαν καὶ ἐπίπονον ἀποδημίαν του, τὸ μὲν ἔαρ, ἐπὶ χιονοσκεπῶν πεδίων, τὸ θέρος, ὑπὸ φρερὸν καύσωνα, διὰ μέσου σκνιπῶν, αἵτινες διψῶσιν αἶμα, τὸ φθινόπωρον, ἐπὶ γῆς βορβορώδους καὶ τὸν χειμῶνα, διὰ σκοτεινῶν νυκτῶν καὶ μὲ ψυχος, καθ' ὃ παγώνει ὁ ὑδράργυρος.

Δὲν ἔχει τοῦλάχιστον τὴν εὐχαρίστησιν τῶν ταξειδιωτῶν τῆς Ἀνατολῆς, νὰ προστίθεται εἰς ἐν *καρὰβάνιον*, οὔτε ἀπὸ σταθμοῦ εἰς σταθμὸν εὐρίσκει ἐν *καρὰβὰν σεράγι* ὡς οἱ πραγματευταὶ τῆς Βαγδάτης, καὶ οὐδεμία ὅασις δὲν τέρπει τὸν ὀφθαλμὸν του, ὡς τέρπονται τοῦλάχιστον οἱ Βεδουῖνοι. Πορεύεται μόνος μὲ τὴν οἰκογένειάν του, ἀκολουθῶν τοὺς ταρανδούς του· ἡξέευντε ὅτι εἰς τὴν μαύρην του ἔρημον, οὔτε θρεπτικὰ βότανα ὑπάρχουσι, οὔτε ὀπωρικά, οὔτε κόκκοι, οὔτε καταλύματα, οὔτε τίποτε. Καὶ φέρει λοιπὸν μεθ' ἑαυτοῦ τὴν σκηνὴν του καὶ τὰ χονδροειδῆ του οἰκιακὰ σκεύη καὶ τὰς προμηθείας του. Ἄς ἔβλεπον τοὺς Λάπωνας· οἱ κατοικοῦντες ἄλλα εὐδαίμονα κλίματα καὶ μεμφιμοιροῦντες καὶ διὰ τὴν ἐλαχίστην δυσκολίαν! Ὅα ἔβλεπον ἕως ποῦ δύναται νὰ φθάσῃ ἡ ἀνθρωπίνη ὑπομονὴ καὶ μέ-

χρι τίνος βαθμοῦ δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ περιορίσῃ τὰς ἀνάγκας του.

Ἡ Λαπωνία τίκει χωρὶς τῆς βοηθείας μαίας κρεμῶσα ἑαυτὴν διὰ τῶν βραχιόνων ἀπὸ σχοινίου τεταμένου μεταξὺ δύο πασσάλων. Δὲν ἔχει πλησίον τῆς οὔτε νοσοκόμον οὔτε τροφόν, ἡ δὲ φαρμακευτικὴ τῇ εἶνε ἄγνωστον πρᾶγμα. Ἡ κοίτις ἐνθα σπαργάνωνε τὸ τέκνον τῆς εἶνε κοιλωμένος κορμὸς δένδρου καὶ ἀντὶ σπαργάνων καὶ ἄλλων ἀσπρορρούχων μεταχειρίζεται βρύα. . . .

Τὰς κατὰ περιόδους μεταναστάσεις του δὲν τὰς κάμνει ὁ Λάπων, ὅπως οἱ κύνοι καὶ αἱ χελιδόνες, πρὸς ἰδίαν τέρψιν, ἵνα εὖρη κλίμα ἄρμοδιώτερον πρὸς τὴν ὥραν τοῦ ἔτους, ἀλλὰ χάριν τῶν ταρανδῶν του διὰ νὰ εὗρωσιν ἐκεῖνοι βοσκήν ἢ διὰ ν' ἀπαλλαγῶσι ζωῶν τινων, αἵτινα ἐπωάζουσιν εἰς τὸ δέρμα των καὶ εἰς τοὺς μυκτῆράς των.

Εἰς τὰ μεσημβρινὰ τῆς Λαπωνίας μέρη εἶνε πολλαὶ ἐλεύθεραι γαῖαι. Ὁ θέλων νὰ τὰς καλλιεργήσῃ λαμβάνει παρὰ τῆς Κυβερνήσεως χρηματικὸν τιμωτήριον, ὀλίγους σάκκους κόκκων ἢ γεωμήλων, γεωργικά τινα ἐργαλεῖα καὶ ἀτέλειαν ἐπὶ εἴκοσιν ἢ τριάκοντα ἔτη. Εἰς τοῦτο λοιπὸν καταγίνονται πολλοὶ Λάπωνες καὶ μὲ τὴν συνήθειαν τῶν ὑπομονῆν καὶ δραστηριότητά ἀποκαθίστανται καλοὶ γεωργοί, οὓς ἀπομιμοῦνται καὶ ἄλλοι καὶ οὕτως ἡ κυρίως νομαδικὴ φυλὴ τῶν Λαπῶνων ἐλαττοῦται ὀσημέραι. . . . Ἀλλὰ ἰδοὺ εἴμεθα πλησίον εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Σβένδσων, προσέθηκεν ὁ ἱατρὸς στραφεὶς πρὸς τὸν Μαρσέλ. Ὅα ἴδῃτε τώρα ἰδίους ὀφθαλμοῖς τὴν κατάστασιν τῶν Λαπῶνων».

Εἰς τὴν παραλίαν, παρὰ τοὺς πόδας ἀποκρήμνου τινὸς λόφου ὑψοῦτο σκηνὴ ἀποτελούμενη ὑπὸ ῥακῶν φοιῶν μαλλίνου ὑφάσματος καὶ δερμάτων ταρανδῶν, παρ' αὐτὴν δὲ ἐν στάβουρ, ἥτοι ξυλίνῃ τετράγωνος κόγχῃ, ἐν ᾗ ὁ Λάπων ἐναποθετεῖ μέρος τῶν προμηθειῶν του. Ἡ κόγχη αὕτη εἶνε τεθειμένη, ὡς περιστρεφῶν, ἐπὶ πασσάλων δέκα ἢ δώδεκα ποδῶν τὸ ὕψος, διὰ νὰ μὴ δύναται ν' ἀρπάξωσι τὰς τροφὰς οὔτε οἱ ἄνθρωποι οὔτε τὰ ζῶα.

Ἡ Καρίνα προῦχώρησε ζωηρὰ πρὸς τὴν γυναικα τοῦ Σβένδσων, ἥτις τὴν περιέμενε κρατοῦσα εἰς τὰς ἀγκάλας τὸ τέκνον τῆς καὶ εἰσῆλθε μετ' αὐτῆς εἰς τὴν σκηνήν· ἠκολούθησεν ὁ Μαρσέλ, ἀλλὰ παρ' ὀλίγον ν' ἀποπνιγῇ ἄμα εἰσελθὼν εἰς τὸ στενότατον ἐκεῖνο οἶκημα, εἰς δὲ μαῦρος καὶ πυκνὸς καπνὸς ἀκαταπαύστως ἐρροβίλιζε. Ὁ ἱατρὸς τὸν προέτρψε νὰ κύψῃ κάτω. Οὕτω δὲ καὶ μόνον ἠδυνήθη ὁ Μαρσέλ ν' ἀναπνεύσῃ, διότι ὁ καπνὸς ἦτο πρὸ πάντων πυκνὸς πρὸς τὰ ἄνω, ἐνθα ἡ σκηνὴ εἶχεν ἀνοιγμά. Εἶδε λοιπὸν ὁ Μαρσέλ τὴν εἰκόνα, ἣν ἐπόθει νὰ ἴδῃ. Εἰκὼν ἐλασινῇ! Τὸ ἔδαφος ὀλισθηρὸν καὶ βορβορώδες, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, σκεύη τινὰ καὶ ἐργαλεῖα,

ἐν τῷ μέσῳ στιβάς θάμνων, οἵτινες ἦσαν τόσον κάθυγροι, ὥστε ἀδύνατον ἦτο νὰ φωτίσωσιν ἐπαρκῶς. Παρέκει ἐπὶ δέρματος ταρανδου ἔκειτο γραῖα ἡ ἀσθενής. Ἦσαν οἰδαλέα τὰ μέλη της, κόκκινοι οἱ ὀφθαλμοί της καὶ αἱ παρειαί της κατερρυτιδωμέναι, ἐνόσσει δὲ νόσον ἐνδημικὴν ἐν Ἰσλανδίᾳ καὶ Λαπωνίᾳ καὶ προερχομένην ἐκ τοῦ ψυχροῦ κλίματος καὶ τῆς κακῆς τροφῆς. Οἱ ἰατροὶ ὀνομάζουσι τὴν νόσον ταύτην *ελεφαντίασιν*, διότι ἐξοιδαίνεται καὶ σκληρύνεται τὸ δέρμα ὡς δέρμα ἐλέφαντος.

Ὁ ἱατρὸς ἐπλησίασε πρὸς τὴν νοσοῦσαν, τὴν ἠρώτησε περὶ τῆς καταστάσεώς της καὶ διώρισεν εἰς αὐτὴν φάρμακον, ὅπερ εἶχεν ὁ ἴδιος παρασκευάσει. Ἡ γραῖα τὸν εὐχαρίστησεν ἀφείσα βαθὺν στεναγμόν.

Ἡ Καρίνα εἶχε καθίσει χαμαὶ πλησίον εἰς τὴν νεαρὰν μητέρα καὶ ἐμειδία εἰς τὸ τέκνον της. Εἰς τὸ πρόσωπόν της ἦτο τότε ἐξωγραφισμένη ἀπερίγραπτος χάρις καὶ γλυκύτης. Ἡ νέα παρθένος ἄκουσα προησθάνετο τὰς συγκινήσεις τῆς μητρικῆς ἀγάπης.

Ὁ Μαρσέλ δὲν ἠδύνατο ν' ἀποσπᾷ ἀπ' αὐτῆς τοὺς ὀφθαλμούς του. Εἰς τὸ ἐλεεινὸν ἐκεῖνο οἶκημα, ἐν τῷ μέσῳ νεφέλης καπνοῦ τῷ ἐφαίνετο ὡς νὰ ἐβλέπε εὐεργετικὴν τινα μοῖραν, ἐξ ἐκεῖνων, τὰς ὁποίας περιγράφουσι εἰς τὰ μικρὰ παιδία, ἡ οὐράνιον τινα ἄγγελον. Τὴν ἐβλέπε μετὰ μακαριότητος, ἣν οὐδέποτε ἄλλοτε εἶχεν αἰσθανθῆ ἐνώπιον γυναικὸς.

— Ἀκκα, ἀνέκραξεν αἰφνης ἡ ἀσθενής μετὰ κόπου στεφομένη ἐπὶ τῆς κλίνης της, κρυόνω, βάλε ξύλα εἰς τὴν φωτιάν.

— Πρέπει νὰ ὑπακούσω, εἶπεν ἡ νεαρὰ μήτηρ σιγὰ πρὸς τὸν ἱατρὸν, ἄλλως παραπονεῖται εἰς τὸν υἱὸν της καὶ ἐκεῖνος μὲ κακομεταχειρίζεται.

Καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἀφῆκε τὸ τέκνον της εἰς τὰ γόνατα τῆς Καρίνας καὶ ἐξῆλθεν ἵνα φέρῃ θάμνους.

— Εἶνε λοιπὸν ἄδικος καὶ σκληρὸς ὁ σύζυγός της; ἠρώτησεν ὁ Μαρσέλ τὸν ἱατρὸν, ὅστις τῷ εἶχεν ἐξηγήσει τὴν παρατήρησιν τῆς Ἀκκας.

— Ὅχι, ἀπήντησεν ὁ ἱατρὸς, ἀπ' ἐναντίας εἶνε πρᾶτον χαρκατῆρος ὡς οἱ πλείστοι τῶν Λαπώνων, ἀλλ' ὡς ἐκεῖνοι εἶνε φιλοχρήματος. Ἀλλοτε οἱ Λάπωνες ἐπίστευον, ὅπως καὶ οἱ Σλαῦοι τῆς Πομερανίας, ὅτι μετὰ θάνατον ἐξηκολούθουν εἰς τὸν ἄλλον κόσμον τὸν βίον, ὃν εἶχον τελειώσει εἰς τὸν παρόντα. Διὰ νὰ δύνανται λοιπὸν εὐχερῶς νὰ κάμωσι τὸ ταξείδιον τῶν ὑποχθονίων χωρὼν ἔθαπτον πλησίον των ἴσκαν, καπνὸν, οἶνον πνεῦμα καὶ ὅσα σκουδα τῆς Δανίας ἢ τῆς Σουηδίας ἠδύνατο νὰ πορισθῶσι. Ἀν καὶ ὁ Χριστιανισμὸς διεσκέδασε τὰς προλήψεις ταύτας τῆς εἰδωλολατρείας, ὑπάρχουσιν ἀκόμη Λάπωνες μένοντες πιστοὶ εἰς τὴν παλαιὰν ταύτην παράδοσιν. Ὁ Στένδσων εἶνε πεπεισμένος ὅτι ἡ

μήτηρ του ἔχει κεκρυμμένους θησαυροὺς καὶ προσπαθεῖ νὰ τὴν πείσῃ νὰ τῷ ὑποδείξῃ τοὺς θησαυροὺς τούτους. Διὰ τοῦτο δεικνύει τόσην ἀφοσίωσιν πρὸς αὐτὴν καὶ ἀναγκάζει πρὸς τοῦτο καὶ τὴν γυναῖκά του. Πρέπει δὲ νὰ προσθέσω ὅτι ὁ ἔρωσ εἶνε πρᾶγμα παντάπασιν ἄγνωστον εἰς τὸν ὅλως ὕλικὸν βίον τῶν Λαπώνων, οὐδὲ λέξιν ἔχουσι πρὸς ἔκφρασιν τοῦ αἰσθήματος τούτου, ἀλλὰ τὸ ἐκφράζουσι διὰ χυδαιοτάτου ἔρω, ὃν ἀδυνατῶ νὰ μεταφράσω. Καὶ εἰς τὴν ἀσύστατον ταύτην καὶ βάρβαρον κοινωνίαν, ὅπως συχρὰ εἰς τὰς πόλεις μας, τὸ χρῆμα κάμνει τὰ συναισθήματα!

Ὅταν λοιπὸν ὁ Λάπων ἀποφασίζῃ νὰ νυμφευθῇ προσπαθεῖ ν' ἀνεύρῃ ὅχι τὴν ὠραιότεραν ἢ ἀγαθωτέραν νέαν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν νὰ κληρονομήσῃ πλείοτερους ταρανδούς ἢ πλείοτερα σκεύη. Ἀμα τὴν εὖρη, πορεύεται εἰς τὴν οἰκίαν της μεθ' ἐνὸς ἐκ τῶν φίλων του. Ὁ φίλος εἰσέρχεται, ὁ δὲ γαμβρὸς μένει εἰς τὴν θύραν. Τότε ἀναγγέλλει ὁ φίλος εἰς τοὺς γονεῖς τῆς νέας τὸν σκοπὸν τῆς ἐπισκέψεώς του καὶ προσφέρει εἰς αὐτοὺς ποτήριον οἶνο πνεύματος. Ἄν ἐκεῖνοι τὸ δεχθῶσι, θεωρεῖται τοῦτο ὡς πρῶτον σύμβολον τῶν ἀρραβῶνων καὶ προσκαλεῖται ὁ νέος νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν. Ἀφ' οὗ εἰσέλθῃ προσφέρει εἰς μὲν τὴν νύμφην δερμάτινον θυλάκιον καὶ χρυσομένον ἀργυροῦν δακτύλιον, εἰς δὲ τοὺς γονεῖς της νέαν ἐνδυμασίαν. Ἄν τυχὸν βραδυτέρον διαλυθῶσιν οἱ ἀρραβῶνες, οἱ γονεῖς ὀφείλουσι νὰ τῷ ἐπιστρέψωσι τὰ δῶρά του καὶ νὰ τῷ πληρώσωσι τὸ ποτήριον τοῦ οἶνο πνεύματος, τὸ ὁποῖον ἔπιον. Ἀλλως, ἔρχεται ὁ μνηστὴρ ἐπὶ τινὰς μῆνας πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς μνηστῆς του, φέρων ἐκάστοτε πρὸς αὐτὴν καπνὸν καὶ οἶνον πνεύματος καὶ συνδιαλέγεται μετ' αὐτῆς περὶ τῆς μελλούσης εὐτυχίας του. Ὁ γάμος τελεῖται διὰ μεγάλου συμποσίου, ἐν ᾧ καταναλίσκονται πολλὰ ἀγγεῖα λίπους καὶ πλείστον οἶνον πνεύματος. Ἐπὶ ἐν ἑτος ὁ γαμβρὸς διαμένει παρὰ τῷ πενθερῷ, ὡς ὁ Ἰακώβ παρὰ τῷ Λάβαν, βόσκων τοὺς ταρανδούς του, ἀφ' οὗ δὲ παρέλθῃ τὸ ἔτος λαμβάνει ταρανδούς τινὰς καὶ ἀπέρχεται μετὰ τῆς Ῥαχήλ του. . . Ἀλλ' ἀκούω τοὺς κύνας ὕλακτοῦντας· ἐπανέρχεται, φαίνεται, τὸ ποῖμνιον ἐκ τῆς βοσκῆς. Δὲν εἴσθε περίεργος νὰ τὸ ἴδῃτε;

— Μάλιστα, ἀπήντησεν ὁ Μαρσέλ, ἔχω δὲ καὶ ἀνάγκην ν' ἀναπνεύσω καθαρὸν ἀέρα, διότι μ' ἐπνιξεν ὁ καπνός. Καὶ σεῖς, εἴπε στραφεὶς πρὸς τὴν Καρίναν, δὲν θέλετε νὰ ἐξέλθῃτε, δὲν σὰς ἐνοχλεῖ ὁ καπνός;

— Εἶμαι συνειθισμένη, ἀπήντησεν ἡσύχως ἡ Καρίνα, ἄλλως τε δὲ πρέπει νὰ μείνω ἐδῶ νὰ ἐπιτηρῶ τὸ παιδίον, διότι ἡ μήτηρ του θὰ ἀμέλῃ τοὺς ταρανδούς.

Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Μαρσέλ ἄκων, ἀκολουθῶν τὸν ἱατρὸν, ὅστις τὸν προσεκάλει.

Ἐξώθεν τῆς σκηνῆς ἠκούετο ὁ κρότος, ὃν ἀπετέλουν αἱ ἀθρόωσεις τῶν ποδῶν τῶν ἐρχομένων ταρανδῶν. Ὅποιον ποίμνιον! Ἐχουσι δίκαιον οἱ Λάπωνες νὰ ὀνομάζωσι τὸ ποίμνιον *σάβα*, ὅπερ εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν δηλοῖ *θάλασσαν*, διότι πράγματι θάλασσα κυμαινομένη ἐφαίνοντο ἡ ποίμνη ἐκείνη τῶν ταρανδῶν. Ἄν μακρόθεν παρετήρεις τὰς κερασφόρους κεφαλὰς τῶν ζώων δμοῦ καὶ πυκνῶς κινουμένας, θὰ ἐνεθυμεῖτο τὸν Μάκβεθ καὶ θὰ ἔλεγεσ ὅτι εἶνε τοῦ Βιρνάν τὸ κινούμενον δάσος. . . .

Τὸ ποίμνιον συνηγελάσθη ἐντὸς μεγάλης μάγδρας, εἰς μίαν γωνίαν τῆς ὁποίας ὑψοῦτο πάσσαλος. Ἐκεῖ ἔμελλον νὰ ἀμελχθῶσιν αἱ θήλειαι. Ὁ Σβένδσων ἤρπαζε δι' ἐνὸς σχοινίου ἀπὸ τῶν κεράτων τὰς ταρανδούς καὶ τὰς ἔδενε, προσήρχετο ἔπειτα ἡ Ἄλκα ἵνα ἀμέλξη. Μετὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην ὁ Σβένδσων προσεκάλεσε τὸν ἱατρὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν σκηνὴν ἵνα φάγῃ νωπὸν βούτυρον. Ἀλλὰ ἡ Καρίνα παρετήρησεν ὅτι αὐτὴ ἐβιάζετο νὰ ἐπιστρέψῃ οἴκαδε, ὁ δὲ Μαρσέλ οὐδεμίαν ὄρεξιν εἶχε νὰ φάγῃ εἰς τὴν βυπαρὰν ἐκείνην σκηνήν.

— Καλὰ λοιπὸν, εἶπεν ὁ Λάπων, ἀφ' οὗ δὲν θέλετε νὰ μείνετε, θὰ σὰς φέρω ἐν καλὸν τετάρτι ταρανδου.

— Ὅχι, ὅχι, σὲ εὐχαριστῶ, ἀπήντησεν ὁ ἱατρός.

— Βέβαια! καταφρονεῖς τὰ δῶρα τοῦ πτωχοῦ Λάπωνος.

Ὅτε ἐπέστρεφον εἰς Χάμμερφεστ ὁ Μαρσέλ ἔσχε τὴν περιέργειαν νὰ ἐρωτήσῃ τὸν ἱατρὸν διὰ τί δὲν ἤθελε νὰ δεχθῇ τὸ δῶρον τοῦ Σβένδσων.

— Ἐ! φίλε μου, τῷ ἀπήντησεν ἐκεῖνος, δὲν ἠξέουρις τὸν χαρακτῆρα τῶν Λαπώνων. Διὰ τὸ τετάρτι αὐτὸ θὰ τῷ εἶμαι ὑποχρεωμένος διὰ βίου. Εἰς πᾶσαν περίστασιν θὰ ἔχῃ χιλιάς ἀπαιτήσεις παρ' ἐμοῦ καὶ θὰ μοὶ ὑπενθυμίζῃ αἰωνίως τὸ δῶρόν του. . . .

Καὶ ἤρχισεν ὁ ἱατρός νὰ ὀμιλῇ περὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς θρησκείας τῶν Λαπώνων μετὰ τοσαύτης ἀκριθείας καὶ πολυμαθείας, ὥστε ὁ Μαρσέλ διακόπτων αὐτόν,

— Σὰς θαυμάζω, ἱατρε, τῷ εἶπε· φαίνεται ὅτι πολὺ καταγίνεσθε καὶ πολλὰ ἀναγινώσκετε.

— Ναί, ἀπήντησεν ἐκεῖνος, ἡ μελέτη καὶ μάλιστα ἡ ἀνάγνωσις ἐπιστημονικῶν βιβλίων εἶνε ἡ μόνη μου ἐνασχόλησις καὶ ἡ μόνη μου παρηγορία κατὰ τοὺς μακροὺς μάλιστα καὶ σιδηροὺς χειμῶνας τῶν κλιμάτων τούτων. Ἐκαμνον καὶ ἐγὼ πολλὰ σχέδια εἰς τὴν νεότητά μου, ὠνειροπόλησα πολὺ ὅτε ἤμην φοιτητῆς εἰς τὴν Χριστιανίαν. Ἀλλ' αἱ ἀνάγκαι μὲ ἔρριψαν ἐδῶ εἰς τὸ Χάμμερφεστ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός μου, ὁ ὁποῖος πολλὰ ἐθυσίασεν ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεώς μου, ἐνυμφεύθην ἀγαθὴν καὶ ἐνάρετον γυναῖκα, ἥτις ἠθέλησε νὰ συνταυτίσῃ τὴν

τύχην τῆς μετὰ τῆς ἰδιότητος μου. Ἀπέκτησα δύο τέκνα ἐκ τοῦ γάμου μου, ζῶ ἥσυχος καὶ, ἐλπίζω, τιμώμενος, διάγω δὲ τὸν βίον μου πρᾶττων τὸ ἀγαθὸν ὅσον δύναμαι, ἀγαπῶν τὴν γυναῖκά μου καὶ τὰ τέκνα μου καὶ μελετῶν.

Οἱ λόγοι οὗτοι ἐνεποίησαν βαθυτάτην αἴσθησιν εἰς τὸν Μαρσέλ. Ἐσκέπτετο καὶ ἄκων ὅτι καὶ ὁ Βλονδῶ τὰ αὐτὰ ἐπρέσβευε. Οἱ δύο οὗτοι ἄνδρες, ὁ ἱατρός καὶ ὁ Βλονδῶ, οἱ τόσον διάφοροι τὸν χαρακτῆρα, τὰς ἐξείεις καὶ τὴν παιδείαν, τὴν αὐτὴν εἶχον ἰδέαν περὶ τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας, ἀμφοτέροι ἀνεύρισκον αὐτὴν ἐν τῷ ἡσύχῳ βίῳ καὶ τῇ οἰκογενείᾳ.

Καὶ ἐν ᾧ ταῦτα ἀνελογίζετο ἀνέβλεψε καὶ εἶδε τὴν Καρίναν, ἥτις ἀτενῶς τὸν παρετήρει. Καὶ ἐσκέφθη τότε ὅτι θὰ ἦτο ἴσως κάλλιον νὰ παραιτήσῃ διὰ παντός τὰ τολμηρά του σχέδια καὶ ἀκολουθῶν τὴν γυναῖκα ἐκείνην, ἣν ἡ Θεία Πρόνοια τῷ παρουσίαζε, νὰ ἀναζητήσῃ μετ' αὐτῆς ἀφανὲς καὶ ἥσυχος τὴν ἀληθινὴν εὐδαιμονίαν.

Ἐκείνη σιγῇ ἐβάδιζε πλησίον εἰς τὸν ἱατρὸν ἔχουσα τὸ πρόσωπον ἡμικεκαλυμμένον μὲ τὸ *σάλι* της. Ἐν τῇ σεμνῇ της ἡρεμίᾳ ὁμοιάζε πρὸς τὴν Μιλίτζαν ἐκείνην, ἣν περιγράφουσι τὰ δημοτικὰ τῆς Σερβίας ἄσματα. Ὁ Μαρσέλ τὴν ὠδήγησεν εἰς τὴν οἰκίαν της, συνώδευσε καὶ τὸν ἱατρὸν εἰς τὴν ἰδικήν του καὶ ἔμφοροντις καὶ τεταραγμένους ἐπανῆλθεν εἰς τὸ πλοῖόν του.

XAVIER MARMIER

Μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας.

Ἐπιτελεῖται.

Τὴν ἐπομένην διήγησιν ἐδημοσίευσεν ἐσχάτως γαλλιστὶ ἐν τοῖς Ἑπομένῃ μασι τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἑπιστημῶν, Γραμμῶν καὶ Τεχνῶν τοῦ Λυὸν, ὁ ἐξ Ἑλλήνων ἑλκων τὸ γένος κ. Ε. Γεμενῆς, γνωστὸς πρὸ πολλοῦ γενόμενος διὰ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, ὧν αἱ πλείους ὑπόθεσιν ἔχουσι τὰ τῆς Ἑλλάδος. Πολλὰ δὲ τῶν ἔργων τοῦ φιλογενεοῦ καὶ πεπαιδευμένου ἀνδρός ἐξεδόθησαν εἰς φῶς εἴτε δι' ἰδιαιτέρων βιβλίων εἴτε διὰ τῆς *Revue Des Deux Mondes* καὶ ἄλλων περιοδικῶν συγγραμμάτων, περὶ ὧν ὅρα τὸν Κ' τόμον τῆς *Παναθηνῶν* ἐν σελ. 192.

Ὁ συγγραφεὺς, ἐκθειάζων ὡς εἰκὸς τὴν ἐν Μαννάκι μάχην, τάσσει τὸν ἥρωα αὐτῆς μετὰ τῶν γενναίων ἐκείνων περὶ ὧν ὀλίγον ὀμιλεῖ ἡ ἱστορία· ἀλλ' ἂν ἡ ἱστορία δὲν ἠσθάνετο καὶ αὐτὴ προτιμήσεις, ὁ ἐνδόξως πεσὼν ἀρχιμανδρίτης θὰ ἀνεγράφετο διὰ τὸν λεωνίδειον θάνατον αὐτοῦ εἰς τὸ χρυσοῦν τέμενος εἰς ὃ ἐλαράχθη καὶ τοῦ Βότσαρη τὸ ὄνομα. Ὁμοία ἀδικία ἐγένετο καὶ πρὸς τὸν ἐν Κρήτῃ πεσόντα Χατζὴ Μιχάλην, τὸν ἀπαντήσαντα εἰς τὸν προτείναντα αὐτὸν νὰ φύγῃ τὸν ἀναπόφευκτον θάνατον. Ὁ Μίαν φορὴν ἐγεννήθηκα καὶ μίαν θ' ἀποθάνω. Ν. Δ.

Ο ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ.

Ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἑλληνικοῦ ἀγώνος.

Α'

Κατὰ τὰ μεταξὺ Μάνης καὶ Λακωνίας ὄρια ἀνυψοῦται γραφικὴ τις κορυφὴ τοῦ Ταυγέτου, διαιρουμένη ὑπὸ τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ ὄρους εἰς τρία ὀροπέδια, δυσανάβατα μὲν, μάλιστα διὰ τὰ

περὶ αὐτὰ βάραθρα, οὐχ ὅμως καὶ ἀπρόσιτα· διὸ μὴ δίστασον ν' ἀναβῇς, εἴ ποτε ἐπισκεφθῇς τὰ μέρη ἐκεῖνα. Καὶ ναὶ μὲν ὁ κόπος πολὺς καὶ πλειότερα ἡ ζάλη, ἀλλὰ ἡ θέα τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου καὶ θελκτικωτάτου τῶν πανοραμμάτων θέλει σὲ ἀποζημιώσει, καθόσον ὑπὸ μὲν τοῦ πόδα σου κεῖνται ἡ κοιλάς τῆς Λακεδαιμόνος, ἡ εὐφορος πεδιάς καὶ ὁ μελαγχολικὸς κόλπος τῆς Μεσσηνίας, περαιτέρω δὲ αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου διαποικιλίσσονται ὡς ἀστέρες χρυσοῦ τὴν γλαυκὴν θάλασσαν, ἀπέναντί σου τὰ χλοερὰ ὄροπέδια τῆς Ἀρκαδίας, ἡ τε ἀνώμαλος καὶ ὀρεινὴ Πελοπόννησος καὶ ἐπὶ τέλους μικρὸν μέρος τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ὅπισθεν τοῦ ὁποίου ἡ χιὼν τοῦ Παρνασσοῦ συμμίνυται μετὰ τῶν πορφυρῶν ἀτμῶν τῆς ἀτμοσφαίρας. Τοιοῦτο δὲ τὸ θέαμα, ὥστε καὶ εἰς τὴν ἀσθενεστάτην μνήμην ἐγγραττίζεται βαθέως. Καὶ οἱ μὲν γεωγράφοι δονμάζουσιν τὸ ὄρος Μανιάκι, ὁ δὲ λαὸς *Τὰ ταμπούρια τοῦ Παπαφλέσσα*, ἐκ τοῦ ὀνόματος δοπληγρηχοῦ, ὅς τις ἐπὶ τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος ἔπεσεν ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς ἐκείνης κορυφῆς μαχόμενος πρὸς τοὺς Τούρκους. Καὶ σήμερον ἔτι, ἀνακαλύπτων ὁ περιηγητὴς τὰ ὑπὸ τοὺς θάμνους ὁσπᾶ, διστάζει νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἄνθρωπος συνέλαβε τὴν παράτολμον ιδέαν νὰ προσελκύσῃ διὰ τῆς βίας εἰς τοσοῦτον ὕψος τὸν ἐχθρὸν καὶ νὰ συγκροτήσῃ μάχην ἐντὸς τοιαύτης φωλεάς.

Ἀνῆκε δὲ ὁ τολμητίας οὗτος εἰς τὴν πολυάριθμον φάλαγγα τῶν δευτερευόντων ἡρώων, περὶ ὧν μόλις διμυλεῖ ἡ ἱστορία, ἀλλὰ τῶν ὁποίων τὴν μνήμην σώζει ἐνίοτε ἐν μόνον ἄσμα, αὐτοσχεδιασθὲν τὴν ἐσπέραν τῆς μάχης ὑπὸ τινος τῶν συντρόφων τοῦ φονευθέντος. Πολλὰ μὲν μάλιστα οὐδὲ εἰδήσεις ἀξιόπιστοι ὑπάρχουσιν, ἱκαναὶ νὰ διευκολύνωσι τὰς περὶ τῶν περιέργων καὶ ἐξαιρέτως λαοφιλήτων τούτων ἀνδρείων μελέτας. Εἰ δὲ ποτε ἀποπειραθῇ τις νὰ γράψῃ περὶ αὐτῶν ἀναγκάζεται, ὅπως ἐννοήσῃ ἀκριβέστερον τὴν κατὰστασιν τῶν ἡθῶν καὶ τῶν πνευμάτων τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἤκμασαν, νὰ καταφύγῃ εἰς ῥαψωδίας καὶ εἰς ἀφελῆ χρονικά. Οὕτω πως ἐπράξαμεν καὶ ἡμεῖς ἐπιχειρήσαντες νὰ διηγηθῶμεν ἐν ὀλίγοις τὰ κατὰ τὸν Ἀρχιμανδρίτην Δικαῖον τὸν ἐπονομαζόμενον Παπαφλέσαν· ἐξελέξαμεν δὲ τοῦτον μεταξὺ πολλῶν ἄλλων, διότι καὶ οἱ ἱστορικοὶ περὶ αὐτοῦ ὁμιλοῦσιν ἐκτενέστερον.

Ὁ Δικαῖος ἐγεννήθη ἐν ἔτει 1788 ἐν Πολιανῇ, χωρίῳ τῆς ἐπαρχίας Μεγαλοπόλεως, κειμένῳ κατὰ τὸν Ταῦγετον, ὅπου ἡ ἀρχαιοτάτη αὐτοῦ οἰκογένεια ἐξεῖχε δι' ἐπιβροχῆς, τὴν ὁποίαν οὔτε οἱ Τούρκοι ἴσχυσαν νὰ κλονήσωσι. Καὶ τὴν μὲν πρώτην τοῦ νέου ἀγωγὴν ἀνέλαβέ τις καλόγηρος, διδάξας αὐτὸν ἐντὸς ὀλίγου ὅ,τι ἐγίνωσκεν, ἦτοί σκεδὸν μηδέν. Ἀφ' οὗ δὲ μετὰ ταῦτα ἐμαθήτευσεν εἰς τὸ γνωστὸν σχολεῖον τῆς Δημητσάνης, ἐβιάσθη νὰ εἰσέλθῃ εἰς μοναστήριον καὶ νὰ

χειροτονηθῇ διάκονος. Ἦτο δὲ ὁ νεώτερος τῶν πέντε ἀδελφῶν, οἱ τινες ὑπεστήριζον τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἐπιβροχὴν τῆς οἰκογενείας. Ἐναγκαλισθεὶς ἀκουσίως τὸν μοναχικὸν βίον, οὔτε τὰς δρμὰς τῆς φλογερᾶς κράσεως αὐτοῦ, οὔτε τὰ βίαια πάθη, οὔτε τὸν ἔρωτα τῆς ἐλευθερίας ἀπέβαλε. Διὸ ποτὲ μὲν ἤριζε πρὸς τὸν ἡγούμενον, ποτὲ δὲ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Μονεμβασίας καὶ ἄλλοτε πρὸς τοὺς κρατοῦντας. Καὶ ποτε ὁ ὀνομαζόμενος Χουσεῖν Ἀγᾶς, θελήσας ν' ἀρπάσῃ κτήματά τινα τοῦ μοναστηρίου, ὁ Δικαῖος ἀντέστη γενναίως καὶ κατώρθωσε νὰ ματαιώσῃ τὰς ἀξιώσεις τοῦ ἄρπαγος, ὅς τις ἠναγκάσθη μὲν νὰ ἀναβάλλῃ, δὲν παρήτησεν ὅμως καὶ τοὺς φιλεκδικούς σκοποὺς αὐτοῦ.

Ἀλλὰ δὲν ἐβράδυνε νὰ παρουσιασθῇ ἀρμοδιωτέρα εὐκαιρία, ὁ γάμος δηλαδὴ ἐνὸς τῶν ἀδελφῶν τοῦ ἡμετέρου ἥρωος. Προκληθέντος αὐτοῦ ἵνα παρασταθῇ εἰς τὴν τελετὴν, ὁ Χουσεῖν, ὅς τις κατεσκόπευε πάσας τὰς κινήσεις τοῦ ἀντιπάλου, δραμὼν μετὰ δυνάμειος περιέζωσε τὴν οἰκίαν εἰς ἣν εἶχεν εἰσέλθει· κατ' εὐτυχίαν ὅμως, καθὼς αἱ πλείεσται τῶν οἰκιῶν τῶν ὀπλαρχηγῶν οὕτω καὶ αὐτὴ ἦτο μέγας πύργος ὀχυρὸς, ὅμοιος πρὸς τοὺς οἰκοδομηθέντας ὑπὸ τῶν ἐπὶ Βιλλαρδουίνου βαρόνων. Κατὰ τοὺς θορυβώδεις ἐκείνους χρόνους ὅτε πάντα προεμήνυον προσεχῇ καὶ τρομερὰν θύελλαν, οἱ κάτοικοι τῶν πύργων, ἀληθεῖς δεσπότες τῶν πέριξ χωρῶν, ἦσαν διαρκῶς ἑτοιμοὶ πρὸς πόλεμον· ὅθεν καὶ ὁ Χουσεῖν εὗρε τοὺς Δικαίους παρεσκευασμένους καὶ τὸ φρούριον αὐτῶν ἐντελὲς ὠχυρωμένον· ἀλλὰ μὴ θέλων ν' ἀποχωρήσῃ ἄπρακτος συνεκρότησε μάχην. Ὁ δὲ νέος μοναχὸς, ἐννοήσας ὅτι αὐτὸν μόνον κατεδίωκον, ἀπέδρα διὰ τινος παραφυλίδος καὶ ἀναβὰς εἰς ὄραχον παρακείμενον εἰς τὸν πύργον, ἔκραξεν, ὡς ἄλλος Στέντωρ, τὰ ἑξῆς·

«Χουσεῖν μὴ πυροβολῇς πλέον, μὴ φονεύῃς ἀθώους καὶ μὴ κινδυνεύῃς τὴν ἰδίαν σου ζωὴν· ἰδοὺ ἀναχωρῶ, ἀλλὰ θὰ ἐπιστρέψω μετ' ὀλίγον, καὶ τότε θὰ μὲ ἰδῇς ἢ ἐπίσκοπον ἢ πρωτοκλέφτην.» Καὶ μεταξὺ τῶν ἀποτόμων σενωπῶν τὰς ὁποίας ἐγίνωσκεν ἐκπαλαὶ ἐγένετο ἄφαντος.

Ἰδὼν δὲ ὅτι ἦτο ἀνάγκη ν' ἀναχωρήσῃ ἐπὶ τινὰ χρόνον, κατέβη εἰς Πάτρας, καὶ ἐμβὰς εἰς ἀλιὰδα ἀπῆλθεν εἰς Ζάκυνθον· ἀλλὰ μόλις φθάς ἤκουσε γινόμενον πολλὸν λόγον περὶ συνωμοσίας τεκταινομένης ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐναντίον τοῦ Σουλτάνου καὶ ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ἀμέσως ἀνεχώρησεν εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Τουρκίας ὅπως ἀνιχνεύσῃ τὸ μυστήριον, διότι ἡ φιλοπατρία καὶ ἡ ἀδάμαστος δραστηριότης αὐτοῦ προεμάντευον τὴν ἐπανάστασιν. Ἐπέβη δὲ εἰς πλοῖον πολεμικὸν φέρων συστατικὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἐπισκόπου Ζακύνθου, μὴ ἀγνοοῦντος τὸν μέχρι τοῦδε τρικυμιώδη βίον τοῦ τολμητίου Δικαίου.

Παρ' ὀλίγον ὅμως ἀπροσδόκητός τις περίστασις κατέστρεψε τὸ στάδιον αὐτοῦ καὶ ἐστέρει τὴν Ἑλλάδα ἐνὸς τῶν ἐνθερμότερων συνωμοτῶν· διότι ἐνῷ παρέπλεε τὸν Ἀθῶνα, σφοδρὰ τρικυμία ἐπελθοῦσα ἀνέτρεψε τὸ πλοῖον τὸ φέρον τὸν Διάκονον καὶ τὴν τύχην αὐτοῦ. Ἀλλ' αὐτὸς, τὸν ὁποῖον οὐδέποτε ἐφόβησε κίνδυνος, ἔπεσεν ἀτρόμητος εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀρπάσας ξύλον κυμαινόμενον ἔφθασε σῶος εἰς τὴν ἀκτὴν. Καὶ πρῶτον πάντων ἐφρόντισε νὰ πεισθῇ μὴ ἀπωλέσθῃ ἢ πολυτίμος ἐπιστολή· εὐρὼν δὲ αὐτὴν ἀπεσφραγισμένην ἀνέγνω ἐκ περιεργείας τὸ περιεχόμενον. Καὶ τί νομίζετε ὅτι εἶδεν; Εἶδεν ὅτι ὁ ἐπίσκοπος περιέγραψεν αὐτὸν ὡς ἄνθρωπον παραχοποιὸν καὶ ἐπικίνδυνον, καὶ ἡξίου νὰ ἐμποδισθῇ διὰ παντὸς τρόπου ἢ εἰς Πελοπόννησον ἐπάνοδος αὐτοῦ. Ὅθεν εὐχαριστήσας τὸν Θεὸν τὸν ἀποκαλύψαντα αὐτῷ τὴν παγίδα, ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν τὴν ἐπιστολὴν καὶ παρεδόθη εἰς τὴν τύχην.

Ἐνόσω δὲ εὐρεθῇ εὐκαιρία ἵνα ἐπαναλάβῃ τὸν πλοῦν, ἐπεσκέφθη τὸ Ἅγιον Ὅρος· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ βίος τῶν μοναχῶν, μονότονος καὶ σχεδὸν ἀκίνητος, δὲν ἤρρεσεν αὐτῷ, ἀνεχώρησε μετ' ὀλίγον καὶ, φθὰς εἰς τὴν βασιλεῦσσαν, κατόκησεν εἰς τὸ Φανάριον, ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων. Τοσαύτην δὲ εἶχε τὴν εὐφύιαν καὶ τοσοῦτον τὸ ἀντιληπτικὸν, ὥστε ὁ Πατριάρχης ὠνόμασεν αὐτὸν Ἀρχιμανδρίτην. Εἰ δὲ καὶ ἤνοιγε τὸ ἀξίωμα τοῦτο εὐρύτερον στάδιον εἰς τὸν πρῶτον διάκονον, ὁ προβιβάσθεις ὅμως ἄλλα εἶχε κατὰ νοῦν, ἄλλου εἶδους φιλοδοξία ἐθερμαίνει τὴν καρδίαν αὐτοῦ· ἐπεθύμει νὰ ἀνακαλύψῃ τὰς ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας ἐνεργείας καὶ ἐπανερχόμενος εἰς Πελοπόννησον νὰ συντελέσῃ δραστηρίως εἰς προπαρασκευὴν ἐπαναστάσεως.

Σημειωτέον δὲ ὅτι τὸ ἔργον τῆς ἐξεγέρσεως εἶχεν ἀναλάβει ἀπὸ τοῦ 1815 ἔτους ἡ ἐπικληθεῖσα *Φιλικὴ Ἑταιρία*, τὴν ἑδρὰν ἔχουσα ἐν Φαναρίῳ καὶ ἕνα μόνον σκοπὸν θεραπεύουσα, τὸν τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος. Πρὸς τοῦτο δὲ συνήθριζε χρήματα, πολεμεφόδια καὶ ὅπλα καὶ ἐπροσπάθει νὰ πείσῃ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ῥωσίας ἵνα δώσῃ αὐτὸς τὸ σημεῖον τῆς ἐπαναστάσεως. Ὅθεν, πρὶν ἢ διασκορπισθῶσιν οἱ ἀπόστολοι τῆς Ἑταιρίας εἰς τὴν Πελοπόννησον, συνέβρεον εἰς τὰς παριστρίους ἡγεμονίας, εἰς τὴν Ῥωσίαν καὶ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ὁ ἐκ τῶν πρώτων ἑταίρων Παναγιώτης Ἀναγνωστόπουλος, γνωρίσας τὸν Διάκονον καὶ θεωρήσας ἐπιτήδειον εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν ἔργου κατηχητοῦ, κατέταξε μετὰ τῶν ἄλλων ὀργάνων τῆς Ἑταιρίας καὶ ὠνόμασεν Ἀρμόδιον. Ἀλλ' ὁ νέος Ἀρμόδιος, σπεύδων νὰ μάθῃ τὰ μυστήρια ἵνα, μεταβὰς εἰς Πελοπόννη-

σον, κατηχήσῃ τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ, καὶ δυσανασχετῶν πρὸς τὴν ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων δοκιμασιῶν βραδύτητα, εἰσδύει διὰ νυκτὸς εἰς τὸν κοιτῶνα τοῦ Ἀναγνωστοπούλου καὶ κρατῶν ξίφος γυμνὸν, ἀπαιτεῖ νὰ ἀνακοινώσῃ αὐτῷ ἀμέσως δλόκληρον τὸ σχέδιον. Καὶ ἐκεῖνος φοβηθεὶς ἀποκαλύπτει τὰ πάντα, καὶ, χορηγήσας τῷ τολμητίᾳ χρηματικόν τι ποσὸν ἀπέστειλε πληρεξούσιον εἰς Πελοπόννησον.

Καὶ ἀμέσως τὴν ἐπιούσαν ἀνεχώρησεν ὁ ἀπόστολος εἰς Βλαχίαν ἵνα συνεννοηθῇ μετὰ τῶν κυριωτέρων ἑταίρων. Ἐκεῖ δὲ ἐξήψεν ἔτι μᾶλλον τὸν ζῆλον αὐτοῦ ὁ Λεβέντης, διαβεβαιώσας περὶ τῆς ἀγαθῆς προαιρέσεως τῆς Ῥωσίας. Ἐκεῖ ἐγνώρισε καὶ τὸν Φαρμάκην καὶ τὸν Ὀλύμπιον, τοὺς μετ' ὀλίγον ἀπαθανατίσαντας τὸ ὄνομα αὐτῶν διὰ θανάτου ἡρωικοῦ. Καὶ ἔκτοτε, συννωθέντες καὶ οἱ τρεῖς διὰ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων καὶ ἐλπίδων, ἐπεσφράγισαν τὴν ἀμοιβαίαν φιλίαν δι' ὅρκου, καὶ διὰ τῶν ἄλλων διατυπώσεων ὅσαι συνδέουσι τοὺς Κλέφτας εἰς παρομοίας περιστάσεις. Εἰς τοῦτον δὲ τὸν σύνδεσμον ὀφείλεται καὶ ἡ ἐλευθερία ἴσως δὲ καὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ· διότι, προδοθεὶς ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀκριτομουθίας εἰς τὰς τουρκικὰς ἀρχάς, ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς, ἀφ' ὧν ἀπηλλάγη διὰ τῶν δύο φίλων. Ἀλλὰ μόλις ἐξῆλθε καὶ οἱ ἑταῖροι, ὑποπτεύοντες προδοσίαν, ἡτοιμάσθησαν νὰ ἐμπήξωσιν ἐγχειρίδιον εἰς τὸ στῆθος αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ πάλιν οἱ δύο φίλοι ἔσωσαν αὐτὸν καὶ ἀπέπεμψαν κρυφίως ἀπὸ τοῦ Βουκουρεστίου εἰς Πελοπόννησον. Κατὰ δὲ τὸν διεξοδικὸν αὐτοῦ πλοῦν διέδωκεν ἀκάματος τὰ τῆς Ἑταιρίας. Ἐν Σμύρνῃ ἐδαψιλεύθησαν αὐτῷ ὅπλα καὶ πυρῆτις τοσοῦτον ἄφθονα, ὥστε ἡναγκάσθη νὰ ναυλώσῃ πλοῖον κυβερνώμενον ὑπὸ πιστοῦ ἑταίρου ἵνα μετακομίσῃ εἰς Μάνην, τῆς ὁποίας οἱ ἀπότομοι βράχοι ἦσαν ἐπιτήδεια ν' ἀποκρύπτωσι τὰ ἀποβιβαζόμενα.

Καὶ ὅμως ὁ χαρακτήρ αὐτοῦ διετέλει ὢν πάντοτε ὀξύς. Μισῶν τὰς ἀναβολὰς καὶ τὰς περισκέψεις καὶ ἀφειδῶν ἑαυτοῦ οὔτε τῶν ἄλλων ἐφείδετο· ἀλλ' ὡς ἐπισπεύδων τὴν ἔκρηξιν καὶ αὐτὸς ἐρρίφοκινδύνει καὶ τοὺς ἄλλους, ἐρρίπτε δωρεὰν εἰς κίνδυνον. «Ἄς χαθῶ, ἔγραψε πρὸς ἑταῖρον παραινοῦντα αὐτῷ φρόνησιν, ἅς χαθῇ καὶ δλόκληρος ἡ Ἑταιρία. Τί πρὸς τοῦτο ἂν ἡ Ἑλλάς σωθῇ;»

Β'

Φθάσαντα δ' ἐπὶ τέλους εἰς Πελοπόννησον τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1821 ἔτους, ὑπεδέχθησαν οἱ πρὸ πολλοῦ περιμένοντες αὐτὸν ἀδελφοί, τῶν ὁποίων ὁ εἶς, ὁ Νικήτας, ἐνηγκαλίσθη ἐνθερμότερον. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης τὰ τῆς Ἑταιρίας προήχθησαν ταχύτερον, διότι ἐνησχολήθη παράυτα εἰς κατάνκτησιν τῆς ἀγάπης τοῦ λαοῦ ὡς εὐκολώτερον ἡλεκτριζομένου, θέλων νὰ ἐξαναγκάσῃ δι' αὐτοῦ τοὺς προὔχοντας ὅπως πα-

ρακολουθήσωσι τὴν κοινὴν ὁρμὴν, καταφρονοῦν-
τες τὴν φρόνησιν τὴν κρατοῦσαν ἐπὶ αὐτοὺς ὑπὸ
τὸν ζυγόν. Διὸ μόλις ἐλθὼν προσεῖλκυσε τὰ πλήθη
μακρὰν τῶν χωρίων, μεταξὺ τῶν ὁρέων, καὶ ἤρ-
χισε κηρύττων πόλεμον ὑπὲρ πίστεως καὶ πα-
τρίδος. Μετέβαινε δὲ διὰ τοῦτο ἀπὸ Πατρῶν εἰς
Αἴγιον, ἀπὸ Αἰγίου εἰς Κόρινθον καὶ ἀπὸ Κορίν-
θου εἰς Ἄργος. Οἱ βιογράφοι τοῦ τολμητοῦ τοῦ-
του περιστῶσιν αὐτὸν ἔχοντα τὰ προτερήματα
τῶν μεγάλων δημεγεργῶν, ἥτοι ὑψηλὸν καὶ εὐ-
γενὲς τὸ ἀνάστημα, ἐμφαντικὸν τὸ ἀνδρικὸν κάλ-
λος, ἐλκυστικὸν τὸν λόγον καὶ ἀκατάσχετον τὴν
ἀνδρίαν. Γενικὴ θέρμη ἐκυρίευσεν πάντας ὅπου καὶ
ἂν μετέβαινε. Ἡ δὲ φαντασία τῶν ἀνθρώπων, ἡ
ἀγαπῶσα τὰ υπερφυῆ, ἀπέδιδε μυστηριώδη κα-
ταγωγὴν εἰς τὸν ἀπόστολον αὐτὸν τῆς ἐλευθερίας.
Ἄλλ' ἐπὶ τέλους οἱ προὔχοντες συνεταράχθησαν
διότι, ἐπεπόθουν μὲν καὶ αὐτοὶ ὅπως καὶ ὁ λαὸς
τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος, ἀνελογίζοντο
ὅμως τὰ ὁλέθρια ἀποτελέσματα ὅσα θὰ παρέσυρε
κατόπιν αὐτῆς ἄωρος ἐπανάστασις. Ἀνεπόλουν
τὴν ἀποτυχίαν τῆς περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόν-
τος αἰῶνος ἐπαναστάσεως, τὴν αἰωνιδίαν ἐγκα-
τάλειψιν τοῦ ὑπὸ τῶν Ῥώσων ὑποκινήθέντος
ἁγῶνος καὶ μάλιστα τὰς ἀπανθρώπους ἀντεκδι-
κῆσεις, αἵτινες ἐπότισαν δι' αἵματος τὴν Πελο-
πόννησον. Συνελθόντες λοιπὸν εἰς μοναστήριον
περὶ τὰς Καλάμας προσεκάλεσαν καὶ τὸν Δικαῖον·
ἡ συνέλευσις δὲ αὕτη ὑπῆρξεν ἡ πρώτη καθ' ἣν
ἐγένετο λόγος περὶ τῆς τύχης τῆς Ἑλλάδος. Οἱ
προὔχοντες ἐπέπληξαν σφοδρῶς τὸν Δικαῖον ὡς
προκαλοῦντα ἀδικαιολογίτους ἐλπίδας καὶ ἐμ-
πνέοντα πόθους πλήρεις κινδύνων, ἀλλὰ καὶ πό-
λεμον κηρύττοντα πρὶν ἢ ἀκούσῃ τὴν γνώμην
τῶν πρώτων τοῦ ἔθνους. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Πα-
τρῶν Γερμανὸς, αὐτὸς ἐκεῖνος ὃς τις, παρασυρό-
μενος ὑπὸ τῶν ὁρμῶν τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινή-
ματος, ἠυλόγησε μετὰ τινας μῆνας τὸ κίνημα,
ὠνόμασεν αὐτὸν διεφθαρμένον καὶ ἀπατεῶνα.
Ὁ τολμηρὸς ὅμως Ἀρχιμανδρίτης δὲν ἐταράχθη·
ἀλλ' ἀγχινοὺς ὡς συνήθως ἀπήντησεν ἐν ἀκαρεῖ
«Πάταξον μὲν, ἄκουσον δέ. Μὴ λησμονῆς ὅτι εἴ-
μεθα ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ὅτι
πρέπει νὰ μιμηθῶμεν ἐκείνον τοῦ ὁποίου μὲ ἀ-
ναγκάζεις νὰ ἐπαναλάβω τὰ λόγια.» Μετὰ ταῦτα
ἐπέδειξε τὰ πληρεξούσια αὐτοῦ ἐνώπιον τῆς συνε-
λεύσεως, τὴν ὁποίαν εἶχε καταθέλξει ἡ γενναία
ἀπάντησις. Τότε οἱ προὔχοντες ἠρώτησαν αὐτὸν
ὁποῖον ἦτο τὸ σχέδιον τῆς ἐπαναστάσεως, ὁ-
ποίους πόρους εἶχε, τίς ἦτο ἡ γνώμη τῶν εἰς τὰ
ξένα πεπαιδευμένων Ἑλλήνων καὶ ὁποῖαι αἱ
προαιρέσεις τῆς Εὐρώπης πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ
ἐκεῖνος, ἐνδίδων εἰς τὴν φυσικὴν αὐτοῦ ὁρμὴν, ἀ-
πήντησεν εἰς τὰς συνετάς ταύτας ἐρωτήσεις δι'
ὑποσχέσεων τοσοῦτον ὑπερβολικῶν, ὥστε οἱ προε-
στῶτες, οἵτινες εἶχον δελεασθῇ κατ' ἀρχάς, συνέ-
λαβον ἐκ νέου τὰς αὐτάς ὑποψίας. Καὶ διὰ

τοῦτο, ἐξερχόμενον τῆς συνελεύσεως ἀπέστειλαν
καλῶς φρουρούμενον εἰς Μέγα Σπήλαιον τὸν με-
γαλορρήμονα ἀρχιμανδρίτην.

Τὸ μοναστήριον τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου κεῖται
περὶ τὴν μίαν ἡμέραν μακρὰν τοῦ κόλπου τῆς
Κορίνθου εἰς τὰ βάθη τῶν στενῶν τοῦ ὅρους Κυλ-
λήνης. Καὶ τὰ μὲν παρακείμενα εἰς τὸν κόλπον
δασώδη ὄρη γυμνοῦνται, καθόσον μακρύνονται
ἀπὸ τῆς θαλάσσης· ἀνάγκη δὲ μετὰ ὧρῶν τινῶν
ὁδοιπορίαν νὰ εἰσέλθῃ ὁ ὁδοιπóρος εἰς στενὸν
βαθυμετρὸν συστελλόμενον· ἡ ἀπόκριμος ἀτρα-
πὴς στρέφεται ἐλικοειδῶς νῦν μὲν ἄνωθεν χει-
μάρρου, νῦν δὲ ἐξ ἴσου πρὸς αὐτὸν μεταξὺ
δύο μελανῶν καὶ ὑγρῶν βράχων σχηματίζόν-
των στενωπὸν, ἀπρόσιτον πρὸς τὸν ἥλιον. Εἰς
ἄκρον δὲ μελαγχολικὴ ἡ θέα τῶν τόπων τού-
των· νομίζεις ὅτι μεταξὺ τῶν μυρίων περι-
στροφῶν τῆς μονοτόνου ταύτης ὁδοῦ πλανᾶσαι
ὡς ἐκ μαγείας, ὅτε ὅρος ὑψηλὸν ἐπτακοσίους ἢ
ὀκτακοσίους πόδας ἀνυψοῦται αἰφνης ἐνώπιόν σου
καὶ κλείει ἀπροσδοκῆτως τὴν σκοτεινὴν διόδον.
Καὶ κατὰ μὲν τοὺς πρόποδας αὐτοῦ ἐπικρατεῖ νύξ
βαθεῖα, ἡ δὲ κορυφὴ καταφλέγεται ἔτι ὑπὸ τῶν
ἀκτίνων τοῦ δύνοντος ἡλίου. Ἦχος κώδωνος βομ-
βεῖ· φωναὶ ὑπόβρινοι ἀπαντῶσιν εἰς αὐτὸν, κρό-
τος βημάτων, βοὴ συγκεχυμένη ἐξεγείρουσι τὴν
ἡχώ καὶ ὁ ὁδοιπóρος δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ πό-
θεν ὁ αἰφνίδιος οὗτος κρότος. Ἀνυψοῖ τὴν κεφα-
λήν καὶ παρατηρεῖ τριακοσίους πόδας ὑπὲρ αὐτήν.
Εἰς τὸ ἥμισυ περίπου τοῦ ὕψους τοῦ ἀποκλείοντος
τὴν ὁδὸν βράχου, ἐκεῖ ἄνω γίνεται ὅλος οὗτος ὁ
θόρυβος· ἐκεῖ ἄνω κεῖται τὸ μοναστήριον τοῦ Με-
γάλου Σπηλαίου ὅπου οἱ καλόγηροι, βλέποντες
τὸν ξένον, ἐτοιμάζονται νὰ ὑποδεχθῶσιν αὐτόν.
Μετ' ὀλίγον ἔρχεται τις τῶν μοναχῶν εἰς συνάν-
τησίν σου, σὲ εἰσάγει εἰς σενὸν ὑπόγειον, τὸ μόνον
συγκοινωνοῦν πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς μονῆς, καὶ
σὲ ὀδηγεῖ, κρατῶν κηρίον ἀνημμένον, διὰ πολλῶν
καὶ εὐρυχώραν φυσικῶν θαλάμων ἄλλεπαλλήλως
κειμένων καὶ συγκοινωνούντων δι' εὐρέων κλιμά-
κων. Ἐνεκα δὲ τοῦ σκότους δὲν αἰσθάνεσαι σκο-
τιδινίαν διαρκούσης τῆς παραδόξου αὐτῆς ἀναβά-
σεως. Ἐπὶ τέλους φθάνεις εἰς τὰς ἀνωτέρας ὀροφάς
ὅπου εὐρίσκονται τὰ τριακόσια κελλία ἢ δωμάτια,
τὰ παρεκκλήσια καὶ αἱ διάφοροι αἵθουσαι τοῦ
μοναστηρίου. Πάντα δὲ ταῦτα εἰσὶν ἐσκαμμένα
ἐντὸς τοῦ βράχου καὶ συγκοινωνοῦσι διὰ ξυλίνων
στοῶν προσηρτημένων ἐξωτερικῶς εἰς τὰς πλευ-
ρὰς τοῦ καθέτου τοίχου. Διὰ τοῦ λεπτοῦ σκι-
νῶματος βλέπεις ὅτι βαδίζεις ἐπὶ ἀβύσσου τρια-
κοσίων ποδῶν καὶ φαίνεται σοι ὅτι μία μόνη πνοὴ
ἀνέμου ἐπὶ τοῦ ἑναερίου ἐκείνου ἐδάφους ἀρκεῖ
ν' ἀναρπάσῃ αὐτὸ ὡς ξηρὸν φύλλον.

Τὸ μοναστήριον τοῦτο, τὸ σημαντικώτερον
πάντων τῶν ἐν Ἑλλάδι, ὠκοδομήθη τὸν ὀγδοον
αἰῶνα τῇ ἐπινοήσει ἀγίας γυναικὸς ἐξ αὐτοκρα-
τορικοῦ αἵματος, τῆς Εὐδοξίας, ὀδηγηθείσης ἐκεῖ

δπὸ θαυματουργοῦ εἰκόνοσ τῆς Θεοτόκου. Ἡ εἰκὼν δὲ αὐτῇ σώζεται καὶ σήμερον καὶ ἀποδίδεται εἰς τὴν γραφίδα τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ.

Ἐννοεῖται ὅτι ἐκ τοιαύτης φυλακῆς ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐξέλθῃ ἄλλως πῶς ὁ ἡμέτερος ἀρχιμανδρίτης ἢ τῇ συγκαταθέσει τῶν φυλάκων. Καὶ ὅμως αὐτὸς, ἐνῶ ἔτι ἐβλεπε τὰς πύλας κλειόμενας, ἀνεμέτρει κατὰ νοῦν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν καθ' ἃς θὰ ἡτοίμαζε τοὺς τρόπους τῆς δραπετεύσεως αὐτοῦ καὶ τῆς κατηχήσεως τῶν δεσμωτῶν. Ἐγίνωσκεν ὅτι ἀνέκαθεν οἱ καλόγηροι τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου ἀπεστρέφοντο τοὺς Τούρκους, ὅτι τὰ χρονικά τοῦ μοναστηρίου ἀνεκάλουν εἰς τὴν μνήμην τὰς πολυαρίθμους πολιορκίας τῆς μονῆς καὶ τὰς πρὸς τοὺς ἀπίστους μάχας τῶν μοναχῶν καὶ ὅτι θὰ ἦσαν πρόθυμοι νὰ κηρύξωσι μετ' αὐτοῦ νέαν σταυροφορίαν. Καὶ δὲν ἠπατάτο· διότι μόλις παρήλθον ὀλίγαι ἡμέραι καὶ ἐγένετο ἄφαντος μετ' ἄλλων πεντήκοντα μοναχῶν, οἵτινες, διασκορπισθέντες πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἐκήρυττον τὸν ἱερὸν πόλεμον. Αὐτὸς δὲ, ποτὲ μὲν φέρων ἔνδυμα κλέφτου, ποτὲ δὲ ῥάσον ἐπαίτου δερβίσου, ἀναγκαζόμενος ν' ἀποφεύγῃ οὐ μόνον τοὺς Τούρκους ἀλλὰ καὶ τοὺς προεστώτας, περιπατῶν τὴν νύκτα καὶ κρυπτόμενος τὴν ἡμέραν, διευθύνθη πρὸς τὴν Μάνην.

Ἦτο δὲ τότε ἀνεξάρτητος σχεδὸν διοικητὴς τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἀνὴρ τις ἀπολαύων μεγίστης δημοτικότητος, καὶ πρῶτος μεταξὺ τῶν πρώτων, ὁ Πέτρος Μαυρομιχάλης, γνωστότερος ἔν τε τῇ ἱστορίᾳ καὶ μεταξὺ τοῦ ἀγρίου καὶ ἀδαμάστου αὐτοῦ λαοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα Πετρόμπεης ἢ ἡγεμῶν τῆς Μάνης. Ἀλλὰ καὶ ἀρχηγὸς πολυαρίθμου καὶ ἀξιοθαυμάστου οἰκογενείας ἦτο, ἥς ὑπὲρ τὰ τριάκοντα μέλη ἔβαψαν διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος τὴν γῆν τῆς πατρίδος. Φιλόπατρις δὲ καὶ ἥρως, ἀγαπῶν τὸν χρυσὸν ἵνα μεταδίδῃ αὐτὸν ἀφειδῶς, χαρκατῆρα ἔχων ἔντιμον καὶ φαιδρὸν, ὑπερεῖχε πάντων τῶν προϋχόντων τοῦ ἔθνους διὰ τῆς ἐπιρροῆς αὐτοῦ. Καὶ θ' ἀνεδεικνύετο ἴσως καὶ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος, ἂν εἶχε νοῦν μὲν πολιτικώτερον φιλοδοξίαν δὲ ὀλιγωτέραν.

Τοιοῦτος ἐκεῖνος πρὸς ὃν ἀπῆρχετο ὁ Δικαῖος. Ὁ βιογράφος αὐτοῦ Φωτᾶκος, διηγούμενος τὰς περιπετείας τῆς λαθραίας ταύτης ὁδοπορίας, ἀναφέρει καὶ τὸ ἐξῆς συμβάν, δεικνύον τὸν δεισιδαίμονα χαρακτῆρα τῶν Ἑλλήνων. Ἐνῶ ἐπλησίαζεν εἰς τὴν Μάνην ὁ Δικαῖος ἐξαπέστειλε πρὸ αὐτοῦ πιστὸν τινα ὁπαδὸν ὀνομαζόμενον Δραγδῶναν, αὐτὸς δὲ κατέλυσε τὴν νύκτα ἐν καλύβῃ ποιμένων περὶ τὴν Πολιανὴν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Νικήτα· ἀλλ' ὁ ὕπνος ἔφευγε τὰ βλέφαρα αὐτοῦ. Αἰφνης ὁ Νικήτας, ὅς τις ἐκοιμήτο βαθέως, ἀναπνέσας ἔκραξε· «Γρήγορα, ἀδελφε, ἅς ἀναχωρήσωμεν, διότι κινδυνεύεις. Εἶδα εἰς τὸ ὄνειρόν μου ὅτι μαῦρος σκύλος ἔπεσε κατεπάνω σου καὶ σ' ἐδάγκασε θανασίμως.—Θὰ ἐκοιμήθης νη-

στικός, Νικήτα μου, ἀπεκρίθη ὁ Δικαῖος, καὶ διὰ τοῦτο εἶδες κακὸν ὄνειρον.» Μετὰ ταῦτα παρατηρήσας τὸν οὐρανὸν, τὸν ὁποῖον ἐλεύκαιεν ἡ αὐγὴ, εἶδεν ἄνθρωπον ἐρχόμενον μετὰ σπουδῆς καὶ φοροῦντα μαῦρην καπύταν. «Ἴδε, εἶπεν ὁ Δικαῖος πρὸς τὸν ἀδελφόν· ἴσως ἔχεις δίκαιον· νὰ ὁ μαῦρος σκύλος.» Καὶ μετὰ μικρὸν ἔφθασεν ὁ ἐρχόμενος, ὅστις ἦτο ὁ Δραγδῶνας. Ὁ δὲ Δικαῖος ἠρώτησεν αὐτόν· «Τί ἔχεις κατὰ νοῦν ἐρχόμενος εἰς τοιαύτην ὥραν; Ἐχεις βεβαίως κακοὺς σκοποὺς ἐναντίον μου.—Ὅχι, ἀπεκρίθη ὁ Δραγδῶνας. Εἶδα τοὺς ὁπλαρχηγούς τῆς Μάνης συνηγμένους εἰς τοῦ Πετρόμπεη· αὐτοὶ ἔχουν κακοὺς σκοποὺς διὰ σέ. Μ' ἔστειλαν νὰ σὲ φονεύσω· ἐγὼ ἔφυγα, ὅχι ὅμως μὲ τοιοῦτον σκοπὸν πιστεύσέ με.» Εἶπε καὶ ἐγένετο ἄφαντος.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Δικαῖος, «Γρήγορα, ἀνέκραξε σύρων τὸν ἀδελφόν του, πρέπει ἀφεύκτως νὰ πηγίνω σήμερον εἰς τοῦ Πετρόμπεη.» Ὁ κίνδυνος εἴλκυε τὸν Δικαῖον ὥς ὁ μαγνήτης τὸν σίδηρον, διότι ἐσκέφθη ὅτι ἀφ' οὗ ἅπαξ εἰσέλθῃ αἰφνιδίως εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μάνης καὶ ξενισθῇ παρ' αὐτοῦ, δὲν εἶχε πλέον κανένα φόβον. Πλὴν τούτου, γνωρίζων τὴν φιλοπατρίαν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Μάνης, ἦτο βέβαιος ὅτι θὰ ἐπειθεν αὐτόν.

Καὶ πάραυτα, καταφρονῶν πάντα κίνδυνον διευθύνεται ἄγνωστος εἰς τὴν Μάνην, εἰσέρχεται ἀπροδοκῆτως εἰς τοῦ Πετρόμπεη καὶ δὲν βραδύνει νὰ πεισθῇ ὅτι καὶ αὐτὸς ἐκυριεύετο ὑπὸ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων· καθόσον, ἐπιχειρηματίας ὢν ὑπὲρ πάντα ἄλλον, ἀνέμενε πρὸ πολλοῦ κατάλληλον εὐκαιρίαν ἵνα ἀποσείσῃ τὸν ζυγὸν τοῦ Σουλτάνου καὶ ν' ἀπαλλαχθῇ τοῦ φόρου τὸν ὁποῖον ἀπέτινε κατ' ἔτος. Διέθρυπτε δὲ ἰδίως τὴν φιλοδοξίαν αὐτοῦ ἡ ἰδέα, ὅτι πρῶτος θὰ ἀνέπτυσσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως. Ἐν τοσοῦτῳ ἡ Θεῖα Πρόνοια, ἥτις ἐνασμενίζει νὰ συντρέχῃ τὰ ὄργανα τῶν σκοπῶν αὐτῆς, προητοίμαζε περιστάσιν ἐξ ἐκείνων αἵτινες εἶναι πειστικώτεραι καὶ τῶν πειστικωτέρων λόγων. Μόλις εἶχον ἀρχίσει νὰ συνεννοῶνται καὶ τίς τῶν ὁπαδῶν τοῦ Δικαίου εἰσελθὼν ἔφερε τὴν εὐχάριστον εἶδησιν ὅτι τὸ πλοῖον τὸ φέρων ἐκ Σμύρνης ὅπλα καὶ πολεμοφόδια εἰσῆρχετο εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ἀρμυροῦ. «Εἶναι λοιπὸν ψευδεῖς, ἀνέκραξεν ὁ Δικαῖος ὡς ἐν θριάμβῳ, αἱ ὑποσχέσεις μου; Δὲν εἶναι καιρὸς νὰ ἐνεργήσωμεν;» Ὁ Πετρόμπεης ἀπεκρίθη διὰ νεύματος καταφατικῶς, καὶ οἱ δύο ὥρμησαν εἰς τὴν θάλασσαν. Τὸ πολύτιμον φορτίον ἀπεβιβάσθη ὑπ' αὐτὰ τὰ ὄμματα τῶν Τούρκων, πλησίον τῶν ὁποίων ἀπῆχθησαν ὡς πίθοι ἄλατος οἱ περιέχοντες τὴν πυρίτιδα. Δυστυχῶς ὅμως περὶ τὰ τέλη τῆς μετακομίσεως πεσὼν κατὰ γῆς εἰς αὐτῶν διεβράχην· οὕτω δὲ γενομένης γνωστῆς τῆς ἀληθείας Ἑλληνας καὶ Τούρκους ἔτρεξαν εἰς τὰ ὅπλα. Ὁ πρῶτος οὗτος σπινθὴρ

ἤρκεσε νὰ ἐξάψῃ τὸ πῦρ, οὗ τινος τὰ σπέρματα εἶχεν ἀφήσει ὁπισθεν αὐτοῦ ὁ Δικαῖος. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐτελέσθη ἡ ἐπανάστασις, καὶ προκήρυξις ἔνθερμος ἀνήγγειλεν εἰς τὸν πεπολιτισμένον κόσμον τὰ δικαίωματα τῶν Ἑλλήνων εἰς ἀνάγκησιν τῆς ἐλευθερίας. Ἡ Εὐρώπη ἤκουσε τὴν ἀγγελίαν μετὰ συμπαθείας καὶ μετ' ἐνθουσιασμοῦ τοιοῦτου ὁποῖον ἴσως δὲν θὰ ἤσθάνετο σήμερον. Πρὶν ἢ παρέλθῃ ἡ ἐβδομάς ἡ καθέδρα τῆς Μεσσηνίας, αἱ Καλάμαι, ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Πέτρου Μαυρομιγάλη. Κατὰ παράδοξον δὲ σύμπτωσιν ἡ ἡμέρα τοῦ πρώτου τούτου θριάμβου, ἦτο αὐτὴ ἐκείνη τὴν ὁποίαν ἡ Ἑταιρία εἶχεν δρίσει πρὸ πολλοῦ εἰς ἀνακήρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἐκτοτε, οὐδεὶς πλέον διανοήθη νὰ μεταχειρισθῇ τὸν Ἀρχιμανδρίτην ὡς ἄνθρωπον ἐπικίνδυνον καὶ διεφθαρμένον· ἀλλὰ, καὶ οἱ αὐστηρότερον πολιτευθέντες πρὸς αὐτὸν, ἀνεγνώρισαν ὅτι εἶχε δίκαιον, ὅτι ὁ Θεὸς ἐβοήθησε τὴν τόλμην αὐτοῦ καὶ ὅτι, ἄνευ τοῦ ὑπερβολικοῦ θράσους μεθ' οὗ διεκινδύνευσε τὰ πάντα, ὅπως σῶσῃ τὰ πάντα, ἡ Ἑλλάς θὰ περιέμενεν ἴσως ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὴν ὥραν τῆς ἀπελευθερώσεως.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ Ἀρχιμανδρίτης μεταβλήθη εἰς κλέφτην, τηρήσας μόνον τὸ δημοτικὸν αὐτοῦ ἐπώνυμον, τὸ τοῦ Παπαφλέσσα, καὶ τὸ ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτοῦ ἔθος τοῦ φέρειν ὀλόκληρον τὸν πώγωνα, ἐναντίον τῆς ἐξέως τῶν κλεφτῶν ἐχόντων μακρὸν τὸν μύστακα. Περιττὸν δὲ νομίζομεν νὰ παρακολουθήσωμεν αὐτὸν εἰς πάντα τὰ πεδία τῶν μαχῶν εἰς ἃ διεκρίθη διὰ μεγίστης ἀνδρίας. Λέγομεν μόνον ὅτι καὶ πλησίον ἀνδρῶν, οἷοι Κολοκοτρώνης, Ὀδυσσεὺς καὶ Νικήτας ὁ Τουρκοφάγος, διέπρεψε.

Ὅτε δὲ ἦ ἐν Ἀστρεὶ συνάλυσαι συνῆλθεν ὅπως καταρτίσῃ προσωρινὴν κυβέρνησιν, ἐδόθη καὶ εἰς τὸν Δικαῖον ὑπόβλημα ἐκ τῶν ἀνωτέρων. Ἀλλὰ κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν ὠνομάσθη ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν, αὐτὸς ὅς τις ἦτο τόσον ἀνεπιτήδειος περὶ τὰ τῆς διοικήσεως ὅσον ἦτο καὶ περὶ τὰ τοῦ μοναχικοῦ βίου. Ἀλλ' ἡ περίοδος ἐκείνη δὲν ἦτο ἐκ τῶν λαμπροτέρων τοῦ βίου αὐτοῦ, διότι, ἀπαρνηθεὶς τὸ φυσικὸν στοιχεῖον, τὸ τῶν στρατοπέδων, ἐξωλίσθη εἰς τὰς ἐκδιουργίας αἱ τινες διήρουν τότε τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ ἔθνους καὶ ἐνηγκαλίσθη ἀπερισκέπτως τὴν μερίδα τῶν πολιτικῶν ἐναντίον τῆς τῶν ἀρχαίων αὐτοῦ συντρόφων, τῶν στρατιωτικῶν. Παρεδόθη μάλιστα εἰς τὰς ἡδονὰς καὶ εἰς τὴν ἀσωτείαν μετὰ τῆς θέρμης ἥτις ἀνέφλεγεν αὐτὸν καὶ κατὰ τὰ λοιπά. Ἀμερικανὸς δέ τις φιλέλλην, ὁ Χάου, ὅς τις εἶδεν αὐτὸν μαχόμενον κατὰ τῶν Τούρκων, βεβαίωσεν ὅτι οὐδέποτε ἀπήντησεν ἑλληνα θαυμαστότερον τοῦ Δικαίου κατὰ τὰς μάχας. Ἐπανεῦρε δὲ αὐτὸν εἰς Νάυπλιον κατοικοῦντα ὥσπερ ἐν παλατίῳ, ἐνδεδυμένον ὡς

πασῶς, ἐξηπλωμένον τρυφηλῶς ἐπὶ μαλακῶν στρωμάτων, καπνίζοντα *ναργιλέν*, ἐνὶ λόγῳ βεβουλισμένον εἰς ἡδονὴν καὶ εἰς τὴν μαλθακότητα ἐκείνην τὴν ὁποίαν οἱ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὀνομάζουσι *κῆφι*. Διὸ καὶ ἔμεινεν ἐκστατικὸς, ἰδὼν τὴν τοιαύτην ἀλλοίωσιν τοῦ ἥρωος.

Γ'

Ὁκτὼ ἡμέρας μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν ταύτην ὁ φιλέλλην οὗτος, πλανηθεὶς μεταξὺ σκότους βαθέος, ἤλθεν εἰς τὰ στενὰ τοῦ Ταυγέτου. Ἦτοιμάζετο δὲ, ὡς λέγει, νὰ περιμένῃ τὴν ἡμέραν ἵνα προχωρήσῃ ὅτε εἶδε λάμποντα μεγάλα πυρὰ εἰς ὕψος μέγα, εἰς τὴν κορυφὴν αὐτὴν τοῦ ὄρους περὶ τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποῖου εὗρίσκετο. Τότε διεσυνθεὶς πρὸς τὸ φῶς, εὗρέθη μεταξὺ ἑλλήνων προφυλακῶν καὶ ὠδηγήθη πρὸς τὸν ἀρχηγόν. Φαντάσθητε δὲ τὴν ἐκπληξιν αὐτοῦ, ὅτε ἀνεγνώρισε τὸν Δικαῖον, φέροντα τὸ ἀνδρικόν ἐνδυμα τοῦ ἀρματοῦ, ἔχοντα τὸν ὀρθαλμὸν φλογερὸν καὶ τὴν χειρονομίαν ζωηράν ὡς κατὰ τὴν παραμονὴν μάχης, ἐκμυζῶντα ἐν οἰκειότητι μετὰ τῶν παλληκαρίων τὸ βραχὺ *τσιμπούκιον* τὸ ὁποῖον ἕκαστος κλέφτης φέρει πάντοτε εἰς τὴν ζώνην μεταξὺ *γιαταγαρίου* καὶ πυροβόλου, τοιοῦτον ἐνὶ λόγῳ ὁποῖον εἶχε γνωρίσει κατὰ πρῶτον.

Τί δὲ εἶχε συμβῇ; Πόθεν ἡ νέα αὕτη καὶ αἰφνιδία ἀλλοίωσις; Βεβαίως θὰ συνέβη τι σπουδαϊότατον, ἡ ἐμφάνισις τοῦ Ἰβραῒμ καὶ τῶν Αἰγυπτίων εἰς τὰ παράλια τῆς Μάνης. Ὁ Δικαῖος, τὸ βλέμμα ἔχων ἀληθοῦς στρατηγοῦ, ἐνόησεν εὐθὺς τὸν κίνδυνον ὅστις ἠπειλεῖ τὸν τόπον. Ὅτε κατὰ πρῶτον ἔμαθεν ἐν Ναυπλίῳ τὴν εἰδησιν ταύτην, ἤρπασε τὰ ὅπλα αὐτοῦ καὶ ἐξῆλθε πάραυτα μετὰ τινων στρατιωτῶν, ἀφ' ὧν οὐδέποτε ἐχωρίζετο, καὶ δραμῶν ἀκατάσχετος πρὸς τὴν Λακωνίαν ἐστρατολόγησε καθ' ὁδὸν τρεῖς χιλιάδας ἀνδρῶν. Φθὰς δὲ εἰς Τρίπολιν ἐξώρτισε τὸν Πετρόμπεην νὰ παρακολουθήσῃ αὐτὸν μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ. Ὅτε ὅμως ἐφθασεν εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Λακεδαιμόνος ἐπείσθη ὅτι ἀδύνατον ἦτο ν' ἀντιταχθῇ εἰς ἀνοικτὸν πεδίον πρὸς τὸν πολυάριθμον καὶ καλῶς ἡσκημένον στρατὸν τοῦ Ἰβραῒμ· ἔπρεπεν ὅμως νὰ ἐμποδίσῃ διὰ παντὸς τρόπου τὴν πρόοδον τοῦ ἐχθροῦ, ὅπως δώσῃ καιρὸν εἰς τοὺς Ἕλληνας στρατηγοὺς νὰ συνάξωσι τὰς δυνάμεις αὐτῶν.

Ὁ στρατηγικὸς τοῦ ἀνδρὸς νοῦς ἤλθεν ἀμέσως εἰς βοήθειαν καὶ ἰδοὺ ὁποῖον σχέδιον προσβολῆς συνέλαβεν· ἀπεφάσισε νὰ προσβάλῃ τὸν Ἰβραῒμ κατὰ τρόπον καλύπτοντα τὸ ἀνεπαρκὲς τῶν μικρῶν δυνάμεων τῶν Ἑλλήνων, νὰ προσελκύσῃ αὐτὸν εἰς τὰς ἀποτόμους πλευρὰς τοῦ Ταυγέτου καὶ νὰ ἀναχαιτίσῃ τὴν πρόοδον αὐτοῦ μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Πετρόμπεη, ὅτε ἤθελεν εὗρεθῇ μεταξὺ δύο πυρῶν. Καὶ πέμψας πρὸς τὸν

Μαυρομιχάλην πεζοδρόμους ἵνα διακοινώσῃ αὐτῷ τὸ σχέδιον καὶ νὰ προτρέψῃ νὰ ἔλθῃ τὸ ταχύτερον, ἐπεχείρῃσεν κατὰ τῶν Αἰγυπτίων σειρὰν ζωηρῶν ἀκροβολισμῶν, νυκτερινῶν ἀπροσδοκῆτων ἐπιθέσεων καὶ φονικῶν ἐνεδρῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἔλαβε παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ Νικήτα, μὴ προφθάσαντος νὰ ἐκστρατεύσῃ συγχρόνως, ἐπιστολὴν δι' ἧς παρεκαλεῖτο νὰ μὴ διακινδυνεύσῃ εἰς μάτην τὴν ζωὴν αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ Δικαῖος ἀπεκρίθη ὡς ἑξῆς· «Ἀγαπητέ μου Νικήτα, ὠρκίσθην ἄλλοτε νὰ χύσω τὸ αἷμά μου ὑπὲρ τῆς πατρίδος, σήμερον δὲ πιστεύω ὅτι ἔφθασεν ἡ ὥρα νὰ ἐκπληρώσω τὸν ὅρκον μου. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη εἶναι βεβαίως ἡ πρώτη καὶ ἡ τελευταία τὴν ὁποίαν σὲ γράφω. Φύλαξον αὐτὴν ἵνα τὴν ἀναγινώσκῃς ἐνίοτε κλαίων καὶ ἐνθυμούμενός με.» Ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, ἐταράττετο μὲν ἡ ἀδάμαστος καρδία τοῦ Δικαίου ὑπὸ ἀπαισιῶν προαισθημάτων ὅτε ἔγραφε, τὸ θάρρος ὅμως αὐτοῦ ἔμενε ἀκαμπτον.

Ὅτε δὲ ἐνόμισεν ὅτι ἐξήγειρεν ὅσον ἔδει τὴν προσοχὴν τοῦ Ἰσραὴλ, συνεκέντρωσεν ἐν τάχει τοὺς τρισχίλιους ἀνδρείους αὐτοῦ κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Μανιάκι καὶ, δείξας πρὸς τοὺς ἀξιωματικούς τὴν κορυφὴν, εἶπε· «Ἐκεῖ ἐπάνω πρέπει νὰ ἐλκύσωμεν τὸν Ἰσραὴλ. Ἐάν ἐνόσῃ μαχόμεθα φθάσῃ ὁ Πετρόμπεης ἡ νίκη εἶναι βεβαία· ἐάν δὲ ἀργοπορήσῃ οὐδεὶς ἡμῶν θὰ καταβῇ ζῶν. Εἴσθε λοιπὸν ἐλεύθεροι νὰ μείνετε ἢ νὰ φύγετε.» Ἀλλὰ πάντες ὠρκίσθησαν ν' ἀκολουθήσωσιν αὐτόν. Ἀμέσως δὲ τὸ ἐσπέρας ἐπεχείρησαν τὴν ἀνάβασιν· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπιπλέον ἐκείνην νυκτερινὴν πεζοδρομίαν πολλὰ καὶ καρδίαι ἐδειλίασαν· καὶ τοὺς πλέον ἀτρομήτους κατέλαβε δειλία καὶ μικρὸν κατὰ μικρὸν κατέλιπον τὸν ἀρχηγόν. «Ὑπάγετε, ἀνέκραξεν ὁ Δικαῖος, ὑπάγετε ἀνδρῶν. Τοῦλάχιστον εἰδοποιήσατε τὴν Πετρόμπεην νὰ ἔλθῃ τὸ ταχύτερον.»

Ὅτε δὲ τὸ πρῶτ' ἔφθασεν εἰς τὴν κορυφὴν παρηκολουεῖτο ὑπὸ πεντακοσίων, ἢ τριακοσίων κατὰ τὸν βιογράφον αὐτοῦ, ὅστις συγκρίνει σεμνυνόμενος τὸν μικρότερον τοῦτον ἀριθμὸν τῶν ἀνδρείων πρὸς τοὺς τριακοσίους τῶν Θερμοπυλῶν καὶ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν πρὸς τὸν Λεωνίδα.

Τούτους λοιπὸν τοὺς τριακοσίους διεμοίρασεν ὁ Δικαῖος εἰς τὴν τριπλὴν κορυφὴν τὴν ὁποίαν ὠχύρωσε διὰ χανδάκων καὶ προμαχόνων· τὸ δὲ ἐσπέρας ἤναψε κατὰ τὰ ἀνώτερα μέρη τοῦ ὄρους μέγιστα πυρὰ, σκοπὸν ἔχων ν' ἀπατήσῃ τὸν ἐχθρὸν ὅτι ὑπῆρχεν ἐκεῖ πολὺς στρατὸς καὶ νὰ προσελκύσῃ αὐτόν.

Καὶ ἐπέτυχε τὸ στρατήγημα, διότι ὁ Ἰσραὴλ, σκεφθεὶς ὅτι δὲν ἔπρεπε ν' ἀφήσῃ ὅπισθεν αὐτοῦ ἐχθρὸν ἐπικίνδυνον, ὥρμησεν ἅμα πρῶτας διὰ τῆς ὁδοῦ τὴν ὁποίαν ἐχάραζαν ἐπίτηδες οἱ «Ἕλληνες» καὶ μετὰ εἰκοσιτέσσαρας ὥρας συνεκροτεῖτο εἰς τὸ ὕψος μάχης κρατερᾶ. Δύο ἔφοδοι ἀπεκρού-

σθησαν, διότι οἱ Ἕλληνες ὅπισθεν τῶν ἀσθενῶν προμαχόνων διηύθυνον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ φονικὴν πύρ· τινὲς μάλιστα τούτων πηδῶντες ἐκτὸς τοῦ ὄχυροῦ ἀπέσπων καὶ ἔρριπτον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ὀγκώδεις βράχους οἱ τινες, πίπτοντες μεθ' ὁρμῆς, κατασυνέτριβον ὀλοκλήρους τάξεις στρατιωτῶν.

Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐφονεύοντο ἐνίοτε· πρὸς τούτους ὅμως αἱ ζημίαι ἦσαν ἀνεπανόρθωτοι. Ὁ δὲ Δικαῖος, ἀναβαίνων συνεχῶς ἐπὶ βράχων ὑψηλῶν, παρετήρει ἀγωνίων περὶ τὸν ὀρίζοντα, ἐλπίζων νὰ ἴδῃ παρὰ τὸ Μαίναλον τὰς λευκάς φουστανέλας καὶ τὴν κυανόλευκον σημαίαν τῶν Ἑλλήνων τοῦ Μαυρομιχάλη. Ἐάν τὴν ὥραν ἐκείνην ἐφαίνετο ὁ ἡγεμὼν τῆς Μάνης, ὁ ἐχθρὸς κατεστρέφετο· ἀλλ' ὁ Αἰγύπτιος ἔδωκε τὸ σημεῖον τῆς τρίτης ἐφόδου ἀφοῦ πρῶτον ἐτοποθέτησεν ὅπισθεν τῶν ταγμάτων αὐτοῦ στρατιώτας, μόνην ἐντολὴν ἔχοντας νὰ πυροβολῶσι κατὰ τῶν φευγόντων. Τὴν φορὰν ταύτην ἐκυρίευσαν τὸ ἐν τῶν ὀροπεδίων, οὕτινος πάντες οἱ πρόμαχοι ἔκειντο νεκροί· ἀλλὰ οἱ δύο ἄλλοι ἀντεῖχον εἰσέτι. Ὁ δὲ Ἰσραὴλ, αἰσχυρόμενος ὅτι ἀπέκρουεν αὐτὸν ἐλάχιστος ἀριθμὸς ἀνδρῶν, ἠθέλησε νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν μάχην, διότι καὶ ἡ νύξ προεχώρει. Οἱ Αἰγύπτιοι, ἀναπαυθέντες ὀλίγον καὶ προσευχηθέντες περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἡτοιμάσθησαν εἰς τελευταῖον ἀγῶνα, ὁ δὲ Δικαῖος, ἰδὼν μετὰ τῆς ἀσθενοῦς λάμψεως τοῦ λυκαυγυὸς τὸν ἐχθρὸν ἐπανερχόμενον, προησθάνθη τὸ τέλος καὶ, μετρήσας τοὺς ἐπιζήσαντας πεντήκοντα ἢ ἐξήκοντα ἔδειξεν εἰς αὐτοὺς στενωπὸν δι' ἧς ἐδύναντο ἀν' ἡθελον νὰ φύγῃσι συρόμενοι ἐπὶ καθέτου σχεδὸν ἀνωφερείας. «Παιδιά, εἶπε, τὸ ἔργον σας ἐτελείωσε, φύγετε, ἡ Ἑλλάς δὲν ἔχει τι πλέον νὰ περιμένῃ ἀπὸ σας.—Φεύγοντες, ἀπεκρίθησαν, ἀλλὰ δεῖξέ μας σὺ πρῶτος τὸν δρόμον καὶ σὲ ἀκολουθοῦμεν.» Ἐπειδὴ δὲ αὐτὸς ἀπήντησεν ἀνανεύσας ὠρκίσθησαν πάντες ν' ἀποθάνωσι μετ' αὐτοῦ. Μεγάλᾳ πυρᾷ ἔκαλον εἰσέτι περὶ τὰ χαρᾶκώματα· ἐνόμιζέ τις ὅτι ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς καταφλεγόμενης ἐκείνης κορυφῆς, τῆς ἀκτινοβολούσης ὡς ἐν καιρῷ πανηγύρεως ἀνὰ πᾶσαν τὴν περίξ χώραν, ὁ Δικαῖος, μὴ δυνάμενος πλέον νὰ νικήσῃ, ἠθέλησε νὰ δείξῃ εἰς ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα τὸ θέαμα τῆς τελευταίας μάχης καὶ τοῦ μεγάλου θανάτου αὐτοῦ. Ἐπεσαν δὲ καὶ πάντες οἱ Ἕλληνες, διότι, κατὰ σκοπὸν καὶ πλήρεις τραυμάτων δὲν ἐδύναντο πλέον ν' ἀντισταθῶσι, πλὴν μόνον δύο, οἵτινες κατῴρθωσαν νὰ διαφύγῃσι τὸν θάνατον ἵνα ἀπελθόντες διηγηθῶσιν εἰς τοὺς συμπολίτας αὐτῶν τὴν ἱστορίαν τῆς ἀξιωματικῆς ἐκείνης ἡμέρας. Ὁ ἕτερος μάλιστα αὐτῶν, ζῶν μέχρις ἐσχάτων, ἐδείκνυε τὴν σημαίαν τοῦ στρατοῦ, ἣν περιέσωσε ζωσθεὶς αὐτὴν καὶ διασχίσας δρομαῖος τὸν ἐχθρὸν στρατὸν μετὰ τῶν νυκτερινῶν βολῶν τῶν πολέμιων.

Ὅτε δὲ αἱ πρῶται ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου ἐχρύσωσαν τὰς κορυφὰς τῶν ὄρεων, πᾶς θόρυβος εἶχε παύσει· ὁ μὲν Ἰβραῖμ ἐσπευσε νὰ καταβῇ εἰς τὴν πεδιάδα, σιωπὴ δὲ καὶ ἐρημία ἐπανῆλθον διὰ παντὸς εἰς τὰ ὕψη ἐκεῖνα· μόνον δὲ μικρὰ νέφη πυρίτιδος περιελίσσοντο εἰσέτι ἀργὰ εἰς τὰς χαράδρας, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ διεσκεδάσθησαν ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου.

Ὁ ἱστορικὸς Φίνλεϋ, καὶ τοι αὐστηρὸς κριτὴς τοῦ Δικαίου, ὁμολογεῖ ὅτι διὰ τοῦ τοιούτου θανάτου ἐξηγόρασε πάσας τὰς παρεκτροπὰς αὐτοῦ καὶ ὅτι ἡ μάχη ἐκείνη ὑπῆρξεν ἡ θαυμασιότερα τῆς ἐκστρατείας. Ὁ δὲ Ἰβραῖμ, ὡς λέγεται, δὲν ἠθέλησε νὰ καταβῇ πρὶν ἢ ἴδῃ τὸν νεκρὸν τοῦ ἡρώος· καὶ εὐρὼν αὐτὸν διέταξε νὰ γηθῇ ὄρθιος ἐπὶ στελέχους. Ἀφοῦ δὲ παρατήρησε σιωπηλὸς τοὺς χαρακτῆρας αὐτοῦ διαμένοντας ἔτι ἀρρενωπούς καὶ φοβερούς, ἡσπάσθη εὐλαβῶς καὶ τὰς δύο καθημαγμένους παρειὰς τοῦ πεσόντος καὶ ἀνέκραξε· «ὦ γῆ τῆς Πελοποννήσου! Ἐὰν ἔχῃς καὶ ἄλλα τέκνα ὅμοια πρὸς τοῦτον, οὐδέποτε θὰ σὲ ἀνακτήσωμεν.»

Ἦτο ἄρα δυνατὸν νὰ ἐπιθυμήσῃ ὁ Ἀρχιμανδρίτης ὡραιότερον λόγον ἐπικηδεῖν; Γνωστὸν δὲ ὅτι τὰ πράγματα ἐπεκύρωσαν τὴν προφητείαν τοῦ Αἰγυπτίου.

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΤΩΝ ΥΔΑΤΩΝ

Περιεργότατον φυσικὸν φαινόμενον παρατηρήθη ἐν τῷ Βορνέω. Εἰς τὰς ἐκβολὰς τῶν ποταμῶν τῆς χώρας ἐκείνης ἀκούεται εἰδός τι ἀρμονίας, συνισταμένης ἐκ σειρᾶς ἤχων, ὅτε μὲν παρατεταμένων, ὅτε δ' ἀνωμάτων καὶ ἄλλοτε διακεκομμένων, οἵτινες φαίνονται ὥσει ἐκπεμπόμενοι ἐκ τοῦ βάθους τοῦ ποταμοῦ. Οἱ πειραθέντες νὰ ἐξηγήσωσι τὸ φαινόμενον ἐπισήμενες δὲν ἠδυνήθησαν νὰ εὕρωσι λόγον ἄλλον πειστικώτερον τοῦ ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν φερομένου. Οὗτοι νομίζουσιν ὅτι οἱ ἤχοι ἐκεῖνοι προέρχονται ἐκ τῆς δυσκολίας τῆς συγκεράσεως τῶν γλυκῶν ὑδάτων τῶν ποταμῶν μετὰ τῶν θαλασσίων· ἔχουσι μάλιστα παρατηρήσει ὅτι ὅσο ἐνδότερον εἰσχωρεῖ ἡ θάλασσα εἰς τὴν κοίτην τῶν ποταμῶν, τοσούτω μᾶλλον ἐντεταμένη εἶναι ἡ μουσικὴ τῶν ὑδάτων.

Ὁλλανδὸς τις περιηγητὴς παρομοιάζει τὴν μουσικὴν τῶν ποταμῶν πρὸς τὸν ἤχον τῶν χορδῶν βαρυθαμβίτου. Εἰκάζει δ' ὅτι τὸ πλοῖον, ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ ὁποῦ συνήθως ἤκουσε τοὺς ἀρμονικοὺς ἐκείνους ἤχους, συνετέλει εἰς τὴν ἐπίτασιν αὐτῶν διὰ τῶν δονήσεων τῆς κοιλότητος καὶ τῶν σιδηρῶν πλευρῶν αὐτοῦ.

Ἐν τούτοις δὲν ἐξηγεῖται πάλιν πῶς τὸ ἐν λόγῳ φαινόμενον παράγεται ἀποκλειστικῶς ἐν ταῖς ἐκβολαῖς τῶν ποταμῶν μιᾶς μόνον χώρας,

διότι, ἐκτὸς ἐὰν τὰ ὕδατα τῆς χώρας ἐκείνης διαφέρουσι τῶν ἄλλων (ἔπερ ὑπὸ οὐδεμιᾶς βεβαιούται παρατηρήσεως), καὶ εἰς ἄλλας χώρας καὶ ὑπὸ ἀναλόγους ὁρους συγκεράννυνται γλυκέα ὕδατα μετὰ θαλασσίων.

Ἐκ τούτου ὁρμώμενοι, εἰκάζουσιν ἕτεροι ὅτι ἡ μουσικὴ ἐκείνη προέρχεται ἐκ τινος εἶδους ἰχθύων, παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ Βορνέου ἐνδiciaιωμένων. Ἀλλὰ ποῖον, δὲν εἰξεύρουσιν. Ἡ εἰκασία ὅμως αὕτη στηρίζεται ἐπὶ γεγονότος, πληρεστάτα βεβαιωμένου, τῶν ἤχων δηλονότι, οὓς ἐκπέμπουσι δύο ἢ τρία εἶδη γνωστῶν ἰχθύων, ἰδίως δὲ ἡ σκιαρινίς (ombrine) τῶν ἰταλικῶν παραλίων, ἧς τὴν φωνὴν οἱ ἄλιεῖς λέγουσιν ὅτι ἀκούουσι καὶ εἰς βάθος δεκαπέντε ἢ εἴκοσι ὀργυῶν καὶ οἱ πωγωνῖαι, οἵτινες πλέουσι παρὰ τὰ πλοῖα, ἐκπέμποντες ἤχους, οὓς οἱ ἀκούσαντες προσομοιάζουσι πρὸς τυμπανισμοὺς ἢ κωδωνισμοὺς.

Ὅπως δὴποτε ὅμως οὐδεμία βεβαία καὶ πειστικὴ ἐξήγησις εὐρέθη τοῦ περιέργου τούτου φαινομένου.

Η ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ ΤΟΥ ΠΕΚΙΝΟΥ

Ἐν τῇ εἰς τὴν Ἀκαδηρίαν τῶν Ἐπιστημῶν υποβλήθεισῃ ἐκθέσει αὐτοῦ, ὁ κ. Φλεριάλ, προϋστάμενος τῆς εἰς Πεκῖνον ἀποσταλείσης γαλλικῆς ἐπιτροπῆς πρὸς παρατήρησιν τῆς διαβάσεως τῆς Ἀφροδίτης διὰ τοῦ ἡλίου, γράφει τὰ ἐπόμενα περὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς πόλεως ἐκείνης·

«Κατὰ τοὺς δύο μῆνας τῆς καταναγκαστικῆς ἀργίας, οὓς διήγομεν ἕνεκα τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐκ τῶν παγετῶν τοῦ ποταμοῦ Πειχῶ, ὁ κ. Λαπιὲ ἠδυνήθη νὰ καταρτίσῃ ἀκριβὲς διάγραμμα τῆς πόλεως.

»Τὸ ἔργον τοῦτο, εὐχερέστατον ἐν Εὐρώπῃ, ἐν Πεκῖνῳ ἀπῆρθε μεγίστην περίσκεψιν καὶ ἐπιδεδιότητα. Μόλις καὶ μετὰ βίας ὁ κ. Λαπιὲ ἠδυνήθη ν' ἀποπερατώσῃ τὸ ἔργον τοῦ πληρώων τοὺς φύλακας τῶν τειχῶν καὶ ἀποκρύπτων τὰ ἐργαλεῖα αὐτοῦ.

»Τὴν ἀκρίβειαν δὲ τῶν καταμετρήσεων κατωρθώσαμεν νὰ βεβαιώσωμεν δι' ἀποκλισιόμετρων καὶ τινων ἄλλων ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων.

»Ἐκ τοῦ διαγράμματος τοῦ κ. Λαπιὲ προκύπτει ὅτι τὸ Πεκῖνον (ἡ ταταρικὴ καὶ ἡ σινικὴ πόλις ὁμοῦ) ἔχει μῆκος 8473 μέτρων κατὰ βορειομεσημβρινὴν διεύθυνσιν, καὶ μέσον πλάτος 7000 μέτρων.

»Τὸ τεῖχος, περιβάλλον ἄπασαν τὴν πόλιν ἀνεν διακοπῆς, ἔχει περιφέρειαν 33 χιλιομέτρων, ὕψος δὲ 13 μέτρων καὶ πλάτος 15' εἰς ἀπότασιν 100 μέτρων ἀπ' ἀλλήλων ἐγείρονται προμαχῶνες ἄλλοι μὲν 12 μέτρων ὕψους ἐπὶ 12 πλάτους, ἄλλοι δὲ 25 ἐπὶ 25.

»Εἰς τὴν ταταρικὴν πόλιν εἰσέρχονται δι' ἐν-
νέα διπλῶν κολοσσαίων πυλῶν. . . .»

Ἐκ τῶν πληροφοριῶν τούτων καταφαίνεται
ὅτι ἡ σινικὴ ἐκείνη πόλις, ἣν πολλοὶ περιηγη-
ταὶ παρίστων μείζονα πασῶν τῶν μεγάλων εὐ-
ρωπαϊκῶν πόλεων, ὑπολείπεται καὶ τῶν Παρι-
σίων, ὧν ὁ περιβολὸς ἔχει περιφέρειαν 39 σχε-
δὸν χιλιομέτρων, καὶ τοῦ Λονδίνου, οὗ ὁ γύρος
ἐὰν κατεμετράτο δὲν θὰ εὕρίσκετο ἐλάσσων τῶν
45 χιλιομέτρων.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

* * * Ὡ θεοὶ ἀθάνατοι ! οἱ ἄνθρωποι δὲν θέ-
λουσι νὰ ἐννοήσωσι πόσον ὠραῖον εἰσὸδῆμα εἶνε
ἡ μετριότης τῶν δρεξέων. Ἡ περιουσία ὑμῶν
περιλαμβάνει 600 sestertia,¹ ἐνῶ ἡ ἐμὴ μόλις
400. Ἄλλ' ὑμεῖς, θέλοντες ἐν ταῖς ἐξοχικαῖς ἐ-
παύσεσιν ὑμῶν δροφὰς ἀστραπτούσας ἐκ χρυσοῦ
καὶ δάπεδα ἐκ μαρμαρίου, συσσωρεύοντες ἀγάλ-
ματα, εἰκόνας, ἐπιπλά καὶ ἐνδύματα πολυτελεῖ,
δὲν εὕρίσκετε ἐν τῷ προμνησθέντι χρηματικῷ ὑ-
μῶν ποσῷ, δὲν λέγω ὅτι ἀπαιτεῖται εἰς πλη-
ρωμὴν τῶν δαπανῶν ὑμῶν, ἀλλ' οὐδ' ὅτι εἶνε
ἀπαραίτητον εἰς πληρωμὴν τῶν τόκων τοῦ δι' αὐ-
τὰς κεφαλαίου ἐνῶ δι' ἐμὲ, ἐπειδὴ δὲν συντρί-
βομαι ὑπὸ καταστρεπτικῶν δρεξέων, τὸ μικρὸν
χρημάτιόν μου παρέχει μοι περίσσευμα. Τίς λοι-
πὸν εἶνε πλουσιώτερος, ὁ στερούμενος χρημά-
των ἢ ἐκεῖνος εἰς ὃν ταῦτα περισσεύουσιν; ὁ ἐν
τῇ ἀνάγκῃ βιῶν ἢ ὁ ἐν τῇ ἀφθονίᾳ; Ποία εἶνε
λαμπροτέρα οἰκονομικὴ κατὰστασις, ἐκείνη ἣτις
ὅσῳ μεγαλύνεται τόσῳ εἶνε ἀνεπαρκὴς εἰς ἐαυ-
τὴν, ἢ ἐκείνη ἣτις διατηρεῖται ἐκ τῶν ἰδίων
πόρων; (Κικέρων.)

* * * Ἐργάζου μετὰ σπουδῆς. Ἡ ἐργασία δὲν
πρέπει νὰ ᾔνε τέρψις ἢ παιδιὰ πρὸς κατατριβὴν
χρόνου, ἀλλ' ἐργασία ἀκριβῆς, ἥτοι σύντονος ἐ-
φαρμογὴ τῶν δυνάμεων πρὸς παραγωγὴν ὠφε-
λίων ἔργων. Μόνη ἡ μετὰ πόνου σπουδὴ φέρει
καρποὺς καὶ ἐνταυτῷ τὴν πεποίθησιν τῆς τοῦ
καθ' ἡκόντος ἐκπληρώσεως. (Zschokke.)

* * * Ἐβδελύχθην πάντοτε τὴν ἀχαριστίαν
νομίζω δὲ ὅτι καὶ εἰς τὸν διάβολον ἂν εἶχον ὑ-
ποχρέωσιν τινα θὰ ἔλεγον καλὸν τινα λόγον διὰ
τὰ κέρατά του. (Βολταῖρος.)

* * * Αἱ καλαὶ συμβουλαὶ εἶνε θησαυροὶ, οὓς
προσποιεῖται τις ὅτι ἀναζητεῖ, καὶ τοὺς ὁποίους
ἀποποιεῖται τις ἅμα τοὺς εὖρη.

* * * Ἡ ἐλεημοσύνη εἶνε τὸ ἄλλας, τὸ ἐμπο-
δίζον τὴν ἀποσύνθεσιν τοῦ πλούτου.

* * * Ἡ σκέψις ὑφαίνει, ὁ λόγος κεντᾷ.

Οὐδεμία ἐπικράτεια ἔχει τοσούτους σιδηρο-
δρόμους, ὅσους αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀ-
μερικῆς. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1873 εἶχον 117,000

¹ Ρωμαϊκὸν νόμισμα.

χιλιόμετρα σιδηρῶν ὁδῶν, ἥτοι τὰ δύο τρίτα σχε-
δὸν τῶν ἐν τῇ ὕψηλῳ ὑπαρχουσῶν.

Τὸν ἐπόμενον ἔμμετρον χαιρετισμὸν τοῦ κ. Α. Ρ.
Ῥαγκαδῆ πρὸς τὸν ποιητὴν Ἀθανάσιον Χριστόπουλον κατὰ
τὴν εἰς τὴν ἀπελευθερωθεῖσαν Ἑλλάδα ἀφιξίν του, δημο-
σιεύοντα τὸ πρῶτον ἐν τῇ Ἡοῖ τοῦ 1836, ἀναδημοσιεύο-
μεν ὡς φωνὴν περιπαθῆ ἑλληνικῆς Μούσης ὑποδεχομένης
ἐπὶ ἐδάφους ἐλευθέρου ἐρχομένην γηραιὰν ἀδελφὴν, ἣτις
εἶχε ψάλει προηγουμένως κατὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ Βοσπόρου
ἐπὶ ἀνακρεοντείου λύρας τὸν Βάκχον, τὸ κάλλος καὶ τὸν
ἔρωτα, μετριάζουσα οὕτω τὴν ὁδὸν καὶ τὰς πικρίας δου-
λικῶν ἡμερῶν.

Σ. τ. Δ.

Ω Δ Η

πρὸς τὸν ποιητὴν Ἀθανάσιον Χριστόπουλον,
κατὰ τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀφιξίν του.

Ἐπέρασ' ὁ χειμῶνας,
ἀνέλυσε τὸ χιόνι,
καὶ ῥετοὺς παλαιοὺς ἀνθῶνας
ἐπέστρεψε ἀηδόνι,
πουλὶ τοῦ Παρνασσοῦ.
Τὸ θεῖον πῦρ ποῦ εἶχες,
Χριστόπουλ', ἐμαράνθη,
ἢ ταῖς λευκαῖς σου τρίχας
ἀκόμη στέφεις μ' ἄνθη
μυρσίνης καὶ κισσοῦ;

Σ' ἀνέγνωνσ', Ἀνακρέον,
εἰς δουλικὰς ἡμέρας,
καὶ ἐφ' ἀντάσθην κλαίων
ἡμέρας ἐλευθέρως
ἐρώτων καὶ χαρᾶς.
Ἐνῶ ἐκελαῖδοῦσε
ἡ ἀργυρὴ σου λύρα,
ἐστέναζον αἱ Μοῦσαι,
καὶ ἡ πατρίς σου χήρα
ἐθρήνηι συμφοράς.

Τὰ κάλλη τῶν Χαρίτων,
τὸν Βάκχον καὶ τ' ἀμπέλια
μᾶς ἔψαλλες· πλὴν ἤτον
ἀγέλαστα τὰ γέλοια
εἰς χεῖλῃ δουλικᾷ.
Ψυχὰς γενναίας θλίβει
ἡ ἄλυσις ἡ ξένη,
καὶ ὅστις τὴν συντρίβει
ἢ εὐγενῶς πεθαίνει,
ἢ ἐνδοξά νικᾷ.

Αἵματηρὴ ταινία
ῥετὸν οὐρανὸν ἐφάνη,
καὶ ἡ ἐλευθερία
μ' ἀστέρινον στεφάνι
καὶ μ' ἐνδυμα θεᾶς,
κατέβη ὠπλισμένη
ῥετ' ἀρχαῖά μας ἐδάφη,
καὶ ὡς ἠλεκτριζμένοι
ἐσχίσθησαν οἱ τάφοι,
κ' ἐξέμεσκαν σκιᾶς.

Εἰς κρότον πυροβόλων,
εἰς στεναγμούς τῆς φρίκης,
εἰς πυρπολήσεις στόλων
καὶ εἰς παιᾶνας νίκης
ἐξύπνησ' ἡ Ἑλλάς·
ἀφῆκε τὰς κοιλάδας
ἢ φοβισμένη Χάρις,
καὶ εἰς τὰς πεδιάδας
ἐθέριζεν ὁ Ἄρης
γενναίων κεφαλὰς.

Ὡς τῆς Θράκης τὸ περγιαλί,
ὡς τὰ δένδρα, ὡς τὰ νερά του,
ποῦ εἶχες γλυκοψάλει,
δλέρου καὶ θανάτου
ἐφύσησε πνοή·
μαράθηκαν τὰ φύλλα
κ' ἡ λάμψις τῆς ἡμέρας,
καὶ ἄγρια μαυρίλλα
ἐχύθ' εἰς τοὺς ἀέρας,
καὶ ἔσθυσ' ἡ ζωή.

Τότ' ἔφυγες εἰς δάση,
ὡς ἐρημωμένα μέρη,
κ' ἐπρόσμενες νὰ φθάσῃ
τὸ νέον καλοκαίρι
γιά νὰ μεταφανῇς.
Τῶν φίλων σου τὰ πάθη
πολλοὺς ἐθρήνεις χρόνους,
καὶ εἶχες ἀπομάθει
νὰ λαρυγκίζης τόνους
μελωδικῆς φωνῆς.

Μὰ νὰ ποῦ ἀνθοφόρα
ἢ ἄνοιξις γυρίζει·
ἢ μάγισσα Πανδώρα
τοὺς λόφους μας στολίζει
μὲ τάπητας χλωρούς.
ὦ! ἔλα! Μὲ κιθάραις,
δοποῦ μὲ ῥόδα στέφουν,
ἢ Μούσαις καὶ ἢ Χάρες
νὰ, πάλιν ἐπιστρέφουν
κ' ἀρχίζουν τοὺς χορούς.

Κυλαῖ ἢ Ἰπποκρήνη
καὶ πάλιν μελωδίας,
κ' εἰς τὴν Ἑλλάδα χύνει
ποιήσεως πλουσίας
τὸν ἐνθουσιασμόν.
Ν' ἀρχίσῃς σὲ ζητοῦμεν
τῆς λύρας σου τὸν ἦχον·
μ' εὐλόθειαν θ' ἀκοῦμεν
κάθε χρυσόν σου στίχον
ὡς τῶν Μουσῶν χρησμόν.

Ἡ πολιὰ σου κόμη
ἄς στολισθῇ μὲ ῥόδα,

καὶ ῥύθμισε ἀκόμη
νεάζοντα τὸν πόδα
εἰς εὐθυμον χορόν.
Ἐνέπνευσεν ὁ ἔρως
τὸν ποιητὴν τῆς Τέου·
κ' ἐκεῖνος ἦτον γέρος,
πλὴν φρένας εἶχε νέου,
καὶ γῆρας ἀνθρόν.

ὦ! νέος πάλιν γίνε,
μὲ τὴν Ἑλλάδα νέος·
κιθάριζε καὶ πίνε
χωρὶς μερίμνας, ἕως
τοῦ τέλους τοῦ γραπτοῦ.
Εἰς τὴν ἐλευθερίαν
ὡς ἡ Ἑλλάς βαπτίσου,
κ' ὡς Φοῖνιξ ἀπ' τὴν κρύαν
σποδὸν ἀναγεννήσου,
καὶ ψάλλε ὡς προτοῦ.

ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Νέον οἰκιακὸν μέσον πρὸς καθαρισμὸν μεμολυσμένων
χώρων καὶ διατήρησιν φαγητῶν.

Μία τῶν ἰσχυρωτάτων οὐσιῶν, πρὸς καταστροφὴν ζώϊκων φυτικῶν ἀναθυμιάσεων, εἶνε ὁ κα-
βουρδισμένος καφὲς. Οὐδέποτε πρέπει νὰ παρα-
λείπωσιν αἱ οἰκοδόσποινα κατὰ τὸ καθούρδισμα
τοῦ καφέ νὰ περιφέρωσιν ἀνεωγμένον τὸ καβουρ-
διστήρι (φρύγετρον) δι' ὅλης τῆς οἰκίας καὶ νὰ ἔ-
χωσιν ὅλας τὰς θύρας τῶν δωματίων ἀνεωγμέ-
νας. Συχνάκις αἱ ἀποθήκαι τῶν οἰκιῶν ἕνεκα ση-
πωμένων οὐσιῶν (κρέατος, τυροῦ κ.τ.τ.) ὄζουσι κα-
κῶς· καβουρδισμένος τότε καφὲς περιφερόμενος
καταπαύει εὐθὺς τὴν κακοδμίαν. Κατὰ τοὺς
καθαρισμοὺς καταβοθρῶν καὶ τῶν τοιούτων δι' ὁ-
μοίων καπνισμάτων καταπαύει εὐθὺς ἡ κακὴ ὁ-
σμὴ. Ὡσαύτως ὁ καφὲς εἶνε τὸ καλλίτερον θυ-
μίαμα ἐν αἰθούσαις ἀσθενῶν καὶ ἐν γένει εἰς
μολυσματικὰς νόσους, ἀνώτερον δὲ καὶ αὐτοῦ
τοῦ χλωρίου καὶ φαινικοῦ ὀξέος, ὧν ἡ ὁσμὴ δύνα-
ται ἐνίοτε αὐτὴ καὶ μόνη νὰ ἐπιφέρῃ εἰς τινα
ἀσθένειαν. Ἐὰν ἐπιπάσωμεν κρέας ὦμόν ἢ θήραμα
δι' ἀλεσμένου καφέ διατηρεῖται πρόσφατον ἐπὶ
πολλὰς ἡμέρας.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Πρόχειρος δοκιμασία τῆς ποσιμότητος τοῦ ὕδατος.

Πλήρωσον φιάλην περιέχουσαν μίαν ὀκτὸν ὕ-
δατος ἐκ τοῦ δοκιμασθησομένου, ἐντὸς δ' αὐτῆς
ἐμβάπτισον μικρὸν σακκίδιον ἐκ λινοῦ ὑφάσμα-
τος περιέχον τεμάχια τινὰ σακχάρους. Μετὰ 3
ἢ 4 ὥρας εἰς τὸ ὕδωρ διατηρεῖται καθαρὸν καὶ
διαυγὲς εἶνε σημεῖον ὅτι εἶνε καλῆς ποιότητος καὶ
πόσιμον· τοῦναντίον δὲ, εἰς φανῇ τεθολωμένον.